

מתוך הקדמת המחבר: ועיניכם תראינה בני בני כשתילי זרעים סביב לשלחנם,
הכמים ונבונים, ובתים מלאים כל טוב, גם עושר גם כבוד לא יסופו מזדעכם

גליון

זרע שמשון המבואר

פרשת בא

אותיות ג'ו

דרוש מתוך הספר המסוגל 'זרע שמשון' שחברו הגאון המקובל

האלוקי חסידא קדישא רבנו שמשון חיים ב"ר

נחמן מיכאל נחמני זלה"ה

מח"ס 'זרע שמשון' ו'תולדות שמשון'

שחי לפני כ-300 שנה בתקופת האור החיים' ומקום קברו לא נודע

והבטיח שהלומד בחידושויו וספריו יזכה לישועות בבני חיי ומזוני

נלב"ע ו' אלול תקל"ט

דרוש מנוקד ומבואר בתוספת ציונים והארות

ו"ל על ידי מוסדות זרע שמשון

שע"י האיגוד העולמי להפצת תורת זרע שמשון

**יו"ל ע"י האיגוד העולמי
להפצת תורת
"זרע שמשון"**

לקבלת הגיון נא לשלוח למייל:
zera277@gmail.com

ארה"ב
הרב מנחם בנימין פאשקעס
ZERA SHIMSHON
C/O B PASKESZ 1645 48 ST
BROOKLYN NY 11204
347-496-5657
mbpaskesz@gmail.com

ארה"ק
הרב ישראל זילברברג
05271-66450

ניתן לשלוח תרומות והנצחות
לזכות ולע"ג ולקחת חלק בהוצאות
והפצת הגיונות והספרים.
ניתן להפקיד בבנק מדינת ישראל (17) סניף 635
מספר השבון 71713028 ע"ש זרע שמשון,
כמו כן ניתן לתרום בכרטיס אשראי

וזכות הצדיק ודביו תורתו הקדושים יגן מכל
צרה וצוקה, וישפיע על הלומדים ועל המסייעים
בני חיי ומוזני ועל טוב סלה
כהבטחתי
בהקדמת ספריו.

לשוחפת של ברכה בכל ית

**מוקד
זרע שמשון**

ארץ ישראל
02-80-80-500

ארה"ב
347-496-5657

הוצאת והפצת קונטרס
'זרע שמשון העבואר'
נתרם
לזכות והצלחת

**דניאל אורי
בן רגינה מלכה**

שיראה הצלחה וברכה
בלי גבול ובלי עדה בעסקי
בכל העולם
וייתקיים בו הפסוק
"ופרצת יעה וקדצה"
צפונה ונגבה"

הוצאת והפצת קונטרס
'זרע שמשון העבואר'
נתרם
לזכות והצלחת

**אהרן
בן גיטל בילא**
ובל משפחתו
ובל הנלוים אליו

לשפע ברכה
והצלחה גדולה
וסייעתא דשמיא
בכל עכל כל

פְּרִשְׁת בֵּא

ג

מֵאִמְרֵם ז"ל
מִשֶּׁה אָמַר
כְּחֻצוֹת שְׁמֵא
יִטְעוּ
אֲצִטְגְּנִי
פְּרַעָה
וַיֹּאמְרוּ מִשֶּׁה
בְּדֵא הוּא

כַּה אָמַר ה' כְּחֻצַת הַלַּיְלָה וְכו' (שְׁמוֹת
יא, ד), וְאָמְרוּ ז"ל (בְּרֻכּוֹת ה,
א), דְּמִשֶּׁה אָמַר 'כְּחֻצוֹת', וְלֹא

אָמַר 'כְּחֻצוֹת', כִּי הוּא מִשֶּׁה
שְׁמֵא יִטְעוּ אֲצִטְגְּנִי פְּרַעָה,
וְלֹא מִשֶּׁה בְּדֵא הוּא.

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאֵר

ג

טַעַם שֶׁב' חֻצוֹת הַלַּיְלָה מִמֶּשׁ מֵתוֹ הַבְּכוּרוֹת וּנְגָלוֹ יִשְׂרָאֵל

מסופק. ומה שלא אמר משה ב'כחצות
הַלַּיְלָה' - בדיוק בזמן חצות הלילה, אף
שבדאי ידע משה שימותו בחצות ממש,
והיה יכול לומר 'בחצות', וגם שהקב"ה
כשמסר את הנבואה למשה, בודאי אמר לו
'בחצות', הטעם הוא כְּדֵי שְׁלֹא יִטְעוּ
אֲצִטְגְּנִי - חוּזֵי הַכּוֹכָבִים שֶׁל פְּרַעָה מִתִּי
היא שעת חצות, כי הם אינם יודעים לכוונה
בדיוק, וקודם שיגיע זמן חצות ממש, יהיו
סבורים שכבר הגיעה שעת חצות, ויראו
שעדיין לא באה המכה, ועל כן יאמרו,
מִשֶּׁה בְּדֵא - שֶׁקֵּרן הוּא, שהרי הוא אמר
לפרעה, שבחצות הלילה ימותו הבכורות,
והם לא מתו אז, ויתחלל בכך שם שמים.

משה דקדק לומר 'כחצות',

שחשש שמא יטעו אצטגניני פרעה

כתוב בתורה, בענין התראת משה לפרעה
על מכת בכורות (שמות יא, ד-ה)^נ, 'כַּה אָמַר ה'
כְּחֻצַת הַלַּיְלָה אֲנִי יוֹצֵא בְּתוֹךְ מִצְרַיִם, וּמֵת
כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם. וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל
בגמרא (ברכות ד, א)^י, דָּאָף עַל פִּי שֶׁהַקֶּב"ה
אמר למשה, שמכת בכורות תהיה 'כְּחֻצוֹת
הַלַּיְלָה' ממש, מכל מקום, מִשֶּׁה אָמַר וְהִתְרַה
לפרעה, 'כַּה אָמַר ה' כְּחֻצוֹת הַלַּיְלָה',
דמשמע סמוך לחצות הלילה, לפניו או
לאחוריו, ימותו כל בכורי מצרים. ולשון
'כְּחֻצוֹת' מראה, כאילו לא היה משה יכול
לומר בוודאות שבחצות הלילה ממש ימותו
הבכורות, ולכן נקט 'כְּחֻצוֹת', שהוא לשון

צִיּוּנִים וּמְקוֹדוֹת

אילו לא היה משה יודע לכּוּיֵן את השעה המדויקת,
היה מובן שמשעה לא רצה לומר לאצטגנינים מה
שאינן בידו להוכיח כדברי הקב"ה, בשעת המאורע.
אך כיון שגם משה ידע לכּוּיֵן את השעה המדויקת,
צריך לומר, שאמר 'כחצות', כדי שלא יטעו
אצטגניני פרעה וכו'. על פי רש"י (שם ג, ב ד"ה
וּאֲתָא). ד. שהרי לפני הקב"ה אין ספקות,
והוא יתברך יודע לכּוּיֵן את השעה המדויקת. גמרא
(שם ג, ב). ה. על פי רש"י (שם ד, א ד"ה שֵׁמָא).
וכן שייך החשש כשחקדים המכה לבוא לפני חצות,
וכמפורש במדרש שכל טוב (בפרשהו פרק יא סימן ד),

א. לשון הפסוקים, וַיֹּאמֶר מִשֶּׁה כַּה אָמַר ה' כְּחֻצַת
הַלַּיְלָה אֲנִי יוֹצֵא בְּתוֹךְ מִצְרַיִם, וּמֵת כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ
מִצְרַיִם מִבְּכוֹר פְּרַעָה הַיֹּשֵׁב עַל פְּסָאוֹ עַד בְּכוֹר
הַשֹּׁפְחָה אֲשֶׁר אַחַר הַרְחִיִם וְכָל בְּכוֹר בְּהֵמָה.
ב. לשון הגמרא (ג, ב - ד, א), אֵילִימָא דֹאמֵר לִיה
קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא 'כחצות', מי איכא ספיקא קמי
שמיא. אלא דֹאמֵר לִיה 'כחצות', וּאֲתָא אִיהוּ וְאִמֵּר
'כחצות' וכו'. וכיון דמשה הוה ידע, למה ליה למימר
כחצות. משה קסבר שֵׁמָא יִטְעוּ אֲצִטְגְּנִי פְּרַעָה
וַיֹּאמְרוּ, משה בראי הוא, דֹאמֵר מר, לַמֵּד לְשׁוֹנֵךְ לֹמַר
אִינִי יוֹדַע, שֵׁמָא תַתְּבַדָּה וְתֹאחֲזוּ. ג. פירוש,

בְּחֶצֶת הַלְּיָלָה'. וְעוֹד, דְּלֹאֲחַר שָׂרְאוּ
שְׁנֹבְאוֹת מֹשֶׁה וּתְפִלּוֹתָיו בְּכָל הַמְּבֹת
הַקּוֹדְמוֹת הִיְתָה אָמֶת, לָמָּה עָתָה יֹאמְרוּ
בְּדָאֵי הוּא.

וּמִקְשִׁים הָעוֹלָם, שְׁמִכְלָ מְקוֹם, מֹשֶׁה
הָיָה לוֹ לֹאמֵר בְּלִשׁוֹן שְׂאָמֵר
לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. אוֹ לֹא הָיָה לוֹ
לֹאמֵר 'כֹּה אָמַר ה'', אֶלָּא 'וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאֵר

בלשון שמראה שמשנה אמר כן מעצמו,
ולכתוב 'וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּחֶצֶת הַלְּיָלָה', ולא
לומר 'כֹּה אָמַר ה'.

וְעוֹד מִקְשִׁים¹, דְּלֹאֲחַר שָׂרְאוּ אִיצְטַגְנִי
פִּרְעָה, שְׁנֹבְאוֹת מֹשֶׁה וּתְפִלּוֹתָיו² בְּכָל
הַמְּבֹת הַקּוֹדְמוֹת, הִיְתָה אָמֶת, וְכָל הַמְּכוֹת,
וְכֵן סִלּוּק הַמְּכוֹת, הַתְּקִימוּ בְּדִוּוֹק כְּפִי
שֶׁאֵמַר מֹשֶׁה, לָמָּה חֲשַׁשׁ מֹשֶׁה שְׂעֵתָה -
בְּמַכַּת בְּכוֹרוֹת, יֹאמְרוּ אִיצְטַגְנִינִים, שֶׁמֶשֶׁה
בְּדָאֵי - שֶׁקֵּרָן הוּא, מִחֲמַת שְׁלֹדְעָתָם הַמְּכָה
לֹא הִיְתָה בְּשַׁעַת הַמְּדוּיָקָת שֶׁאֵמַר מֹשֶׁה, וְלִכֵּן
יִתְלוּ הַטְּעוֹת בּוֹ. וְהָרִי כִּיּוֹן שֶׁכִּבֵּר נִתְאַמְתָּה
לָהֶם נְבוֹאֵת מֹשֶׁה רַבִּינוּ, בּוֹדָאֵי יִתְלוּ הַטְּעוֹת

ולכן נקט משה לשון 'כחצות', כדי שלא
יוכלו האיציטגנינים לומר שמשנה שיקר להם.

דקדוקים במה ששינה משה את לשון הנבואה 'בחצות'

וּמִקְשִׁים הָעוֹלָם³, שְׁמִכְלָ מְקוֹם, מֹשֶׁה
הָיָה לוֹ לֹאמֵר אֵת הַנְּבוּאָה לְפִרְעָה, בְּלִשׁוֹן -
בְּאוֹתָן הַתִּיבּוֹת שְׂאָמֵר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא,
וְהֵינּוּ בְּחֶצֶת הַלְּיָלָה, וְלֹא לִשְׁנוֹת מֵהַלִּשׁוֹן
שֶׁאֵמַר לוֹ הַקַּב"ה. אוֹ - וְאִם תֹּאמְרוּ, שֶׁלִּכְךָ
מֹשֶׁה שִׁינָה הַלִּשׁוֹן מִכְּפִי מֵה שֶׁנִּמְסַר לוֹ,
מִפְּנֵי חֲשַׁשׁ חִילוּל הַשֵּׁם, מִכָּל מְקוֹם, לֹא הָיָה
לוֹ לִמְשֶׁה לֹאמֵר, 'כֹּה אָמַר ה'', שֶׁלִּשׁוֹן זֶה
מִרְאָה, שֶׁמֶשֶׁה אֵמַר לְפִרְעָה, אֵת הַלִּשׁוֹן
שֶׁאֵמַר לוֹ הַקַּב"ה, אֶלָּא הִיָּה לִמְשֶׁה לֹאמֵר

צִיּוֹנִים וּמְקוֹדוֹת

הַמְּכָה הַשְּׁלִישִׁית שֶׁהוֹדוּ עַל כִּרְחַם וְאִמְרוּ אֲצַבֵּעַ
אֱלֹהִים הִיא⁴ (שם ה, טו) וכו', וְאֵם כֵּן, אִיךָ יִתְלוּ
הַטְּעוֹת בְּמִשְׁה וַיֹּאמְרוּ מֹשֶׁה בְּדָאֵי הוּא, וְהֵם הַיְּהוּדִים
כִּי נִאֲמָנִים כָּל דְּבָרָיו בְּתִשְׁעַ מְכוֹת הַקּוֹדְמוֹת וְלֹא נִפְלַ
מִכָּל דְּבָרָיו אֲרֻצָּה, וְהִנֵּה הֵמָּה חֲכָמִים מְחֻכְמִים
הַמְּכִירִים כִּי מַעֲשֵׂיו שֶׁל מֹשֶׁה הֵי אֵמֶת הַשֵּׁם כִּי כִּבֵּר
הוֹדוּ בִּכְךָ. וְהֵינּוּ מֵה שֶׁהִתְפַּלֵּל מֹשֶׁה שִׁיסוּרוֹ
הַמְּכוֹת, כְּגוֹן בְּמַכַּת צִפְרַדַּע כְּתוּב (שם ה, ח) 'וַיִּצְעַק
מֹשֶׁה אֶל ה' עַל דְּבַר הַצִּפְרַדַּעִים אֲשֶׁר שֶׁם לְפִרְעָה,
וְהַתְּקַבְּלָה תְּפִלָּתוֹ, כְּכַתוּב (פְּסוּק ט) 'וַיַּעַשׂ ה' כְּדַבַּר
מֹשֶׁה וַיִּמְתּוּ הַצִּפְרַדַּעִים מִן הַבָּתִּים מִן הַחֲצֵרוֹת וּמִן
הַשְּׂדוֹת. וְכֵן בְּשֶׁאֵר מְכוֹת. ¹ רַבִּינוּ סוֹבֵר, שֶׁגַּם
בְּכָל שֶׁאֵר הַמְּכוֹת, כִּבֵּר נִתְאַמְתָּה לִּיצְטַגְנִינִי פִּרְעָה,
שְׁנֹבְאוֹת מֹשֶׁה רַבִּינוּ הִיא אֲמִיתִית. וְזוֹהָ עַל דְּרַךְ דְּבָרֵי
הַרַמְבַּ"ן (שְׁמוֹת ג, טז) בְּעֵינֵינִי הַמְּכוֹת וְזוֹהָ לִשְׁנוֹנוּ,
וְכֹאשֶׁר יִהְיֶה הַמּוֹפֵת הַהוּא נִגְזֹר תַּחֲלָה מִפִּי נְבִיא,
יִתְבַּרֵּר מִמֶּנּוּ עוֹד אֵמֶת הַנְּבוּאָה, כִּי יִדְבַר הָאֱלֹקִים אֵת
הָאֲדָם, וַיְגַלֵּה סוּדוֹ אֶל עַבְדֵי הַנְּבִיאִים, וְתַתְּקִים עִם
זֶה הַתּוֹרָה כּוֹלָה, ע"כ. אִךְ מְדַבְּרֵי הַפְּנִי יְהוֹשֻׁעַ (בְּרֻכַת
שם ד"ה מֹשֶׁה) נִרְאָה שֶׁלֹּא נִתְאַמְתָּה נְבוֹאֵת מֹשֶׁה
לְחַרְטוּמֵי מִצְרַיִם, שׁוֹה לִשְׁנוֹנוּ, שֶׁבְּתַחֲלִילָה אִמְרוּ, שֶׁכָּל
מַעֲשֵׂיו מַעֲשֵׂה כְּשִׁפִּים, וְאִךָ לְאַחַר מַכַּת כְּנִים, שֶׁאִמְרוּ
'אֲצַבֵּעַ אֱלֹקִים הִיא', פִּירוּשׁ, אֱלֹקִים הָאִמְרוּ בּוֹה
הַעֲנִין הֵינּוּ עַל מַלְאָךְ, וְלֹא רִצּוּ לְהֵאֱמִין שֶׁמֶשֶׁה עֲשָׂה
בְּשִׁלְיָחוֹת שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעַצְמוֹ, עֵי"ש.

אמר שמא יטעו איציטגניני פִּרְעָה מִתּוֹךְ שִׁיקוּמוֹ
בְּצַעֲקָתָם וַיִּדְמּוּ שֶׁהוּא אַחַר חֲצוֹת אוֹ קוֹדֵם חֲצוֹת,
וַיִּחְשְׁבוּהוּ כְּמַבְדָּה. וְכֵן מְבוֹאֵר בְּדַבְּרֵי רַבִּינוּ לְהֵלֵן, לְפִי
דְּרָכּוֹ. ¹ כִּךָ הִקְשָׁה רַבִּינוּ בַּחֲיִי (שְׁמוֹת יא, ד) וְזוֹה
לִשְׁנוֹנוּ, כִּי אִף אִם יִתְלוּ הַטְּעוֹת בְּמִשְׁה, מֵה הִיָּה מֹשֶׁה
חֹשֶׁשׁ לָהֶם, שִׁיִּשְׁנָה בְּשִׁבְלֵ כִּךָ הַלִּשׁוֹן שֶׁנִּאֲמַר לוֹ מִפִּי
הַגְּבוּרָה 'בְּחֶצֶת הַלְּיָלָה', וַיֹּאמֶר לָהֶם בְּשִׁמּוֹ 'כְּחֶצֶת הַלְּיָלָה'
זוֹ עֵינִן זוֹהֵר (בְּפִרְשֵׁתֵינוּ לוֹ, א - הוּבָא בְּהַעֲרָה לְהֵלֵן)
שֶׁהִקְשָׁה כֵּן. אֲמָנִים רָאָה מֵה שֶׁכְּתַב בּוֹה בְּלִבּוֹשׁ הָאוּרָה
(עַל רִשִׁ"י שם) וְזוֹה לִשְׁנוֹנוּ, כִּי אִיךָ נִאֲמַר עַל מֹשֶׁה
שִׁיִּשְׁנָה מֵאִמְרוֹ הַשִּׁ"י בְּמִקּוֹם שֶׁאֵמַר 'כֹּה אָמַר ה' וְגו',
חִלְיָה חִלְיָה כִּי 'דוֹבֵר שִׁקְרִים לֹא יִכּוֹן' וְגו' (תְּהִלִּים
קא, ז). אֲבָל כְּכִיכּוֹל הַשִּׁ"י בְּעַצְמוֹ אֵמַר כֵּן לִמְשֶׁה
בְּנְבוּאָתוֹ 'כְּחֶצֶת הַלְּיָלָה' כו', וְכֵן בְּאוֹתוֹ לִשׁוֹן אִמְרוּ
הוּא לְפִרְעָה, וְכִיכּוֹל הוּא בְּעַצְמוֹ אֵמַר כֵּן, מִטַּעַם
שֶׁמֶשֶׁה יִטְעוּ אִיצְטַגְנִינִי פִּרְעָה וַיִּשְׁחוּ דְּבָרִים כְּלִפֵּי מַעֲלָה
יִתְבַּרְךָ, וַיֹּאמְרוּ הוּא בְּעַצְמוֹ בְּדָאֵי הוּא, אוֹ אִינוּ יִכּוֹל
לְכוּיִן שְׂעוּהָ, אוֹ אִיךָ כֵּן דְּבַר גְּלוּי וַיִּדּוּעַ לְפָנָיו
בְּאֲמִיתוֹת וְכִיּוּצָא בּוֹ, יִתְעַלָּה וַיִּתְבַּרְךָ וַיִּלּוּי רַב מִזֶּה,
אֵלָּא שְׂרַבּוּתֵינוּ ז"ל, וְגַם רִשִׁ"י ז"ל, כִּינּוּ הַדְּבָרִים כְּלִפֵּי
מֹשֶׁה נִ"ל, ע"כ. אִךָ עֵינִן בְּצַדָּה לְדָרֵךְ (שם), שֶׁתִּמָּה
עַל הַלְּבוּשׁ, שֶׁבְּכֻרָת (ג, ב) מְפֹרֵשׁ שֶׁהַקַּב"ה אֵמַר
'בְּחֶצֶת הַלְּיָלָה', וְאִךָ עַל פִּי כֵּן מֹשֶׁה אֵמַר לְפִרְעָה 'כְּחֶצֶת הַלְּיָלָה'.
ח. כִּךָ הִקְשָׁה רַבִּינוּ בַּחֲיִי (שְׁמוֹת יא, ד), יֵשׁ לְשִׁאוּל עַל
הַמֵּאֲמָר הַזֶּה, כִּי בּוֹדָאֵי אִיצְטַגְנִינִי פִּרְעָה וְחַרְטוּמֵי מִן

וְעוֹד, מֵאֵי נִפְקָא מִינְה לְאִיצְטַגְנִינִים
בֵּין רִנַּע לְרִנַּע, שְׁפַל כְּדָ יְהִי
מִקְפִּידִים אִם תְּהִיָּה בְּאוֹתוֹ הַרְגַּע מִמֶּשׁ
אוֹ לֹא, דְּהָא בֵּינּוּן שְׂבָא בְּאוֹתָהּ
הַלֵּילָה, מַה בְּדָאֵי שְׂיָדָ פֶּאן. וְעוֹד,

שְׁהוֹאִיל שְׁהַמְכָּה הִיתָה בְּחִצֵּי הַלֵּילָה
מִמֶּשׁ (שְׁמוֹת יב, כט), וּמִשָּׁה אָמַר
'בְּחִצוֹת', יִשְׂרָאֵל עֲצָמָם יֹאמְרוּ כְּדָ,
כְּמוֹ שְׁהִקְשׁוּ בְּסִפְרָ הַזֶּהָר (בְּפֶרֶשְׁתֵּינוּ לז, א).

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְבֹאֵר

הַמוֹפֵת שֶׁל בֵּיאַת הַמַּכָּה כְּנֻבּוֹאֵת מִשָּׁה.

וְעוֹד יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת, שְׁהוֹאִיל שְׂאֲכֹן הַפְּסָכָה
הִיתָה 'בְּחִצֵּי הַלֵּילָה' מִמֶּשׁ, וְכִמוֹ שֶׁכְּתוּב
(שְׁמוֹת יב, כט) ²¹ 'וַיְהִי בְּחִצֵּי הַלֵּילָה וְהָ הִפָּה כָּל
בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם', וּמִשָּׁה אָמַר 'בְּחִצוֹת'
שֶׁמֶשְׁמַעוּ סִמּוֹךְ לְחִצוֹת לְפָנֵינוּ אוֹ לְאַחֲרֵינוּ,
הָרִי יֵשׁ לְחִשׁוֹשׁ לְהִפְךָ, שִׁישְׂרָאֵל עֲצָמָם
יֹאמְרוּ כְּדָ, שְׁמִשָּׁה רִבִּינוּ הוּא שְׁקֶרֶן, כִּיּוֹן
שֶׁלֹּא נִתְקִימָה לְשׁוֹן נְבוּאָתוֹ שֶׁהַמַּכָּה תְּהִיָּה
בְּזִמְנָה הַסִּמּוֹךְ לְחִצוֹת, שֶׁהָרִי בָּאָה הַמַּכָּה
בְּחִצוֹת הַלֵּילָה מִמֶּשׁ, וְלִמָּה חֲשַׁשׁ מִשָּׁה רַק
לְדַבְּרֵי אִיצְטַגְנִינִי פְּרַעָה, וְלֹא לְדַבְּרֵי יִשְׂרָאֵל,
וְכִמוֹ שְׁהִקְשׁוּ בְּסִפְרָ הַזֶּהָר (בְּפֶרֶשְׁתֵּינוּ לז, א) ²².

בְּעֲצָמָם, לֹמַר שֶׁלְעוֹלָם הִיתָה הַמַּכָּה בְּחִצוֹת
הַלֵּילָה מִמֶּשׁ, אֲלֵא שֶׁהֵם לֹא כִּיּוֹנוּ אֵת הַשְּׁעָה
הַמְדוּיִיקָתָ.

וְעוֹד ²³ יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת, מֵאֵי נִפְקָא מִינְה -
אִיזָה חִילוּק יֵשׁ לְאִיצְטַגְנִינִים בֵּין רִנַּע לְרִנַּע,
שְׁפַל כְּדָ יְהִי מִקְפִּידִים אִם תְּהִיָּה הַמַּכָּה
בְּאוֹתוֹ הַרְגַּע מִמֶּשׁ שֶׁאִמַּר לְהֵם מִשָּׁה, אוֹ
לְפָנֵינוּ - אוֹ אִם תְּהִיָּה הַמַּכָּה סִמּוֹךְ לְחִצוֹת,
לְפָנֵינוּ אוֹ לְאַחֲרֵינוּ, דְּהָא בֵּינּוּן שְׂבָא הַמַּכָּה
בְּאוֹתָהּ הַלֵּילָה - שֶׁנִּתְקִימָה הַמַּכָּה בְּדִיּוּקָה
כְּפִי שְׁמִשָּׁה נִיבָא, שֶׁמֶתוֹ כָּל בְּכוֹרֵי מִצְרַיִם,
מַה בְּדָאֵי - שְׁקֶרֶן שְׂיָדָ פֶּאן, שֶׁהָרִי הִיא בָּאָה
סִמּוֹךְ לְזִמְנָה שֶׁאִמַּר מִשָּׁה, וְלֹא נִגְרַע בְּזָה עֵיקֶר

צִיּוֹנִים וּמְקוֹדוֹת

תֵּלַת, דֵּאִיְהוּ אִמַּר מִשְׁמַא דְּפֶטְרוּנָא 'כְּחִצוֹת', וְכֵתִיב
'וַיְהִי בְּחִצֵּי הַלֵּילָה' [-וְאִם תֹּאמַר שֶׁהַטַּעַם שֶׁאִמַּר מִשָּׁה
'כְּחִצוֹת' וְלֹא 'בְּחִצוֹת', הוּא כְּמוֹ שֶׁאִמְרוּ חֲבֵרֵינוּ
בְּבִמְרָא (בְּרִכּוֹת ד, א), כְּדִי שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ אִיצְטַגְנִינִי
פְּרַעָה שֶׁמֶשָּׁה הוּא שְׁקֶרֶן, הָרִי שֶׁאִם כֵּן הַקּוּשִׁיא עֵדִיין
בְּמִקּוּמָה עוֹמְדַת בְּשִׁלְשָׁה אֹפְנִים, שֶׁהָרִי מַחְמַת
שִׁלְשָׁה טַעְמִים יֵשׁ לְחִשׁוֹשׁ שְׁגַם יִשְׂרָאֵל יֹאמְרוּ שְׁמִשָּׁה
הוּא בְּדָאֵי: הַטַּעַם הָאֶחָד, שֶׁאִם כֵּן הִיָּה לוֹ לְפִסּוּק
לֹמַר 'וַיֹּאמֶר מִשָּׁה כְּחִצוֹת הַלֵּילָה', וְלִמָּה אִמַּר 'כִּה
אִמַּר ה', שֶׁזֶה נִרְאָה כֵּאִילוּ ח' גַּם כְּלִפֵּי מַעְלָה אִי
אִפְשָׁר לְכוּיִן אֵת הַשְּׁעָה הַמְדוּיִיקָתָ, שֶׁהָרִי כִּיּוֹן שֶׁכְּתוּב
'כִּה אִמַּר ה', לֹא יִתְלוּ יִשְׂרָאֵל אֵת הַטַּעַם בְּמִשָּׁה,
אֲלֵא ח' כְּלִפֵּי מַעְלָה. הַשְּׁנִי, שֶׁמֶשָּׁה אִמַּר בְּנֻבּוֹאָתוֹ
שִׁימּוֹתוֹ כָּל הַבְּכוֹרוֹת מִבְּכוֹר פְּרַעָה 'עַד בְּכוֹר הַשְּׁפַחָה
אֲשֶׁר אַחַר הָרַחִים', וְלִמְעַשָּׂה לֹא הִיָּה כֵּן רַק שְׁגַם בְּכוֹר
הַשְּׁבִי מַת, אִם כֵּן הָרִי לֹא תִּבְרָרוּ דְּבִרֵי מִשָּׁה, וַיּוֹכְלוּ
ח' יִשְׂרָאֵל לֹמַר שֶׁמֶשָּׁה הוּא בְּדָאֵי. הַשְּׁלִישִׁי, שֶׁמֶשָּׁה
אִמַּר מִשְׁמֹ שֶׁל הַקְּבִיָּה, שֶׁהַמַּכָּה תְּהִיָּה 'כְּחִצוֹת',
וְהִינֵנוּ בְּזִמְנָה הַסִּמּוֹךְ לְחִצוֹת, וְלִמְעַשָּׂה הַמַּכָּה הִיתָה
'כְּחִצוֹת הַלֵּילָה' מִמֶּשׁ. ע"כ. וְנִרְאָה שֶׁכוּוֹנֵת רִבִּינוּ
לְטַעַם הַשְּׁלִישִׁי שֶׁל הַזֶּהָר, שֶׁכִּיּוֹן שֶׁמֶשָּׁה אִמַּר
בְּנֻבּוֹאָתוֹ שֶׁהַמַּכָּה תְּהִיָּה 'כְּחִצוֹת', וּבִאֲמַת הִיתָה

יא. רֵאָה כְּעֵינִן קוּשִׁיא זוֹ, בְּפָנֵי יְהוֹשֻׁעַ (בְּרִכּוֹת שם), וְזֶה
לְשׁוֹנוֹ, לְכֹאֲרוֹה כְּמוֹ זֶר נִחְשָׁב, שֶׁבִּאוֹתוֹ שְׁעָה שֶׁהִי
נִתּוּנִים בְּצֶרֶה, וְהִיתָה צַעְקָה גְּדוּלָה בְּמִצְרַיִם כְּמוֹהָ לֹא
הִיתָה, וְאִין בֵּית אֲשֶׁר אִין שֵׁם מַת, וְאִין יִשִּׁימוּ לְבָם
לְהַבִּיט אַחַר מִשָּׁה וְלְדַקֵּק אַחֲרֵינוּ, וְלִרְגַעִים יִבְחַנְהוּ
לְתוֹפְסוֹ בְּשְׁקֶרֶן בְּרִגַע כְּמִימְרָא, דְּבַדְּרֵי שֶׁאִינוּ מַעִיקֶר
הָאוֹת וְהַמוֹפֵת. יב. לְשׁוֹן הַפִּסּוּק 'וַיְהִי בְּחִצֵּי
הַלֵּילָה וְהָ הִפָּה כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכוֹר פְּרַעָה
וַיֵּשֶׁב עַל פְּסָאָו עַד בְּכוֹר הַשְּׁבִי אֲשֶׁר בְּבֵית הַבּוֹר וְכָל
בְּכוֹר בְּהֵמָה'. יג. לְשׁוֹן הַזֶּהָר, תֵּא חֲזִי, כְּתִיב
(שְׁמוֹת יב, כט) 'וַיְהִי בְּחִצֵּי הַלֵּילָה', 'כְּחִצֵּי' מְבַעֵי לֵיה, אוֹ
'כְּחִצוֹת' כְּגוֹוֹנָא דֹאמַר מִשָּׁה. וְאִי כְּמַה דֹאמְרֵי
חֲבֵרֵנָא, דְּלֹא יִמְרוּן אִיצְטַגְנִינִי פְּרַעָה מִשָּׁה בְּדָאֵי הוּא,
הָא קוּשִׁיא בְּאַתְרֵיהָ קִימָא בְּתֵלַת גּוֹוִנִי, דֹּאפִּילוּ
יִשְׂרָאֵל יִמְרוּן הִכִּי, חַד, דֹּאֵי הִכִּי הוּא לֵיה לְמִימַר
'וַיֹּאמֶר מִשָּׁה כְּחִצוֹת הַלֵּילָה', אִמָּאֵי קֹאמַר 'כִּה אִמַּר
ה' וְגו', כְּמַה דְּלֹא אֲתַכּוּן שְׁעָתָא, דְּהָא לֹא יִתְפִּסּוּן
בְּמִשָּׁה אֲלֵא בְּפֶטְרוּנָא, בְּגִין דֹּאמַר 'כִּה אִמַּר ה' וְגו'.
תְּרִי, דְּהָא מִשָּׁה אִמַּר 'עַד בְּכוֹר הַשְּׁפַחָה אֲשֶׁר אַחַר
הָרַחִים' (שְׁמוֹת יא, ה), וְלֹא הוּא הִכִּי אֲלֵא 'עַד בְּכוֹר
הַשְּׁבִי אֲשֶׁר בְּבֵית הַבּוֹר' (שם יב, כט). עַל כָּל פָּנִים
אִפִּילוּ יִשְׂרָאֵל נְמִי יִמְרוּן הִכִּי, דְּהָא לֹא אֲתַכּוּרֵן מְלִי.

חֲצִי לַיְלָה הָרִאשׁוֹן, וְכֹכַב מְאָדִים בְּשָׁעָה שְׁבִיעִית, דְּהֵינּוּ בְּשָׁעָה רִאשׁוֹנָה שֶׁל חֲצִי הַלַּיְלָה הָאֲחֵרֹן. שְׁהָרִי יִשְׂרָאֵל יֵצְאוּ מִמְצָרִים בְּיוֹם חֲמִישִׁי, כְּדָאֲמַרְיִן בְּשֶׁבֶת

וַיֵּשׁ לְזֹמֶר, שְׂיָדוּעַ שְׁלָפִי סֶדֶר הַמַּעֲלוֹת שְׁצִ"ם חֲנֹכ"ל, בְּחֲצִי הַלַּיְלָה שֶׁל מִפֶּת בְּכוֹרוֹת הָיָה מְשֻׁמֵּשׂ כּוֹכַב צָדֵק בְּשָׁעָה שְׁשִׁית, דְּהֵינּוּ שָׁעָה הָאֲחֵרֹנָה שֶׁל

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאֵר

שבתאי, ולאחר מכאן שאר הכוכבים כפי הסדר. ובשעה הראשונה של ליל חמישי בשבת, משמש 'חמה'^ט. ולפי זה נמצא, שבְּחֲצִי הַלַּיְלָה שֶׁל מִפֶּת בְּכוֹרוֹת, שהיתה כליל חמישי בשבת וכדלהלן, הָיָה מְשֻׁמֵּשׂ כּוֹכַב 'צָדֵק' - הממונה על החיים וכוחו לעורר יושר וצדק ולהשקיט מלחמות ומריבות^{טו}, בְּשָׁעָה שְׁשִׁית, דְּהֵינּוּ בְּשָׁעָה הָאֲחֵרֹנָה שֶׁל חֲצִי לַיְלָה הָרִאשׁוֹן, וְכֹכַב מְאָדִים - הממונה על המכות ועל מיתות משונות וכוחו לעורר מלחמות חרב והרג ואבדן^{טז}, היה משמש בְּשָׁעָה הַשְּׁבִיעִית, דְּהֵינּוּ בְּשָׁעָה רִאשׁוֹנָה שֶׁל חֲצִי הַלַּיְלָה הָאֲחֵרֹן, שְׁהָרִי יִשְׂרָאֵל יֵצְאוּ מִמְצָרִים בְּיוֹם חֲמִישִׁי בשבת, כְּדָאֲמַרְיִן בַּגְּמֵרָא בְּשֶׁבֶת

בליל יציאת מצרים, 'צדק' היה משמש לפני חצות, ו'מאדים' שימש לאחריו

וַיֵּשׁ לְזֹמֶר, בהקדם מה שְׂיָדוּעַ^{טז}, שְׁלָפִי סֶדֶר הַמַּעֲלוֹת של המאורות והמזלות המשמשים בשמי מרום, שהם שבתאי, צדק, מאדים, חמה, נוגה, כוכב, לבנה, והראשי תיבות שלהם הוא 'שְׁצִ"ם חֲנֹכ"ל', והם שבעה גלגלים, שכל אחד מהם משמש שעה, ואחר כך משמש הבא אחריו, כפי הסדר, וכססימו כל השבעה לשמש, חוזרים להתחלת הסדר. והתחלת סדר זה, היה בשעה שנתלו המאורות ברקיע השמים, בשעה הראשונה של ליל רביעי של בריאת העולם. ולפי החשבון נמצא, שבכל ליל רביעי בשבת בשעה הראשונה, משמש

ציונים ומקורות

'שבתאי' לשמש, ואחריו נשארו עוד שעתיים האחרונות של יום הרביעי, שבהן משמשים מזל 'צדק' ומזל 'מאדים'. ונמצא, שבשעה הראשונה של ליל חמישי, משמש מזל 'חמה'. ובשעה החמישית של ליל חמישי, חוזר המחזור לתחילתו, ומשמש מזל 'שבתאי', ואחריו מזל 'צדק' בשעה הששית, שהיא השעה הסמוכה לחצות מלפניה, ובשעה השביעית, שהיא השעה שלאחר חצות, משמש מזל 'מאדים'.^{טז} ראה הערה הבאה. יז. בתיקוני זוהר (תיקון ע, קה, א) כתוב, מאדים איהו למשפך דמא, ואיהו מכת חרב הרג ואבדן. בבבליא דשמואל הקטן (פק ט, והובא באוצר מדרשים אייזנשטיין, ערך מזלות, טו) כתב, צדק ממונה על החיים ועל השלום ועל השטבה ועל השלוה ועל ההשקט, ועל התורה ועל השמחה ועל העליזה ועל העושר ועל הכבוד ועל השררה. מאדים ממונה על הדם ועל החרב ועל הרשע, ועל הקטטה ועל המריבות ועל החבורות ועל הפצעים ועל המלחמות, ועל השנאה וקנאה ואיבה ותחרות, ועל המכות ועל הברזל (מיתה ע"י בזול) ועל האש ועל המים ועל המפולת. ורש"י במסכת שבת (קכט, ב ד"ה דקיימא) כתב, מזל מאדים ממונה על החרב ועל הדבר ועל הפורעניות. וראה עוד בספר סודי רוזיא (להרוקה,

'בחצות', אם כן יש לחשוש שישראל עצמם יאמרו שמשוה הוא בראי. יד. פירוש, שבעה מאורות ומזלות משמשים במרום, והן שבתאי, צדק, מאדים, חמה, נוגה, כוכב, לבנה. ובשעה שניתלו שבעת המאורות והמזלות ברקיע השמים, ביום הרביעי לבריאת העולם, הם החלו לשמש כמשרתים, כל אחד בשעה נפרדת, בזה אחר זה, כאשר מידי תום שבע שעות מתחיל מחזור חדש. וזה לשון רש"י (ברכות נט, ב ד"ה שבתאי), שבתאי, שם שעה ראשונה של ליל רביעי, שבאותה שעה נתלו מאורות, ושבע שעות הן וחוזרות חלילה שְׁצִ"ם חֲנֹכ"ל, תמצא בהקף סדרן של עולם סימני שעות תחלת הלילות, כצנ"ש חל"ם, מוצאי שבת כוכב, תחלת ליל שני צדק, תחלת ליל שלישי נוגה, תחלת ליל רביעי שבתאי, תחלת ליל חמישי חמה, תחלת ליל ששי לבנה, תחלת ליל שבת מאדים. וראה עוד בזה, ברש"י במסכת שבת (קכט, ב ד"ה דקיימא). טז. שכיון שמזלות וכוכבים אלה הם שבעה, נמצא שבשעה הראשונה של ליל חמישי, משמש מזל 'חמה', שהוא עומד שלשה מקומות אחרי מזל 'מאדים' שהוא הראשון, שהרי בכל יום ישנם כ"ד שעות, וכ"א שעות הן שלשה פעמים שבע, הרי שלאחר שעברו כ"א שעות של יום הרביעי, חזר מזל

יִשְׂרָאֵל, רַק עֵקֶר הַגֵּם הָיָה, שֶׁהָפוּ
הַמְצָרִיִּים אָף עַל פִּי שֶׁהַפּוֹכֵב הָיָה טוֹב.
וְאִין הָכִי נָמִי, שִׁישְׂרָאֵל לֹא הָיָה לָהֶם
זְכוּת לְגָאֵל, אֲלֵא שְׁבִהוּת אוֹתוֹ הֶרְגַע
הַפּוֹכֵב טוֹב, לְכַף נִצּוּלוֹ.

פָּרַק רַבִּי עֲקִיבָא (פו, ב), וְכִמּוֹ שֶׁפְּתָבוּ
הַמְּפָרְשִׁים.
וְאִם הָיְתָה מִכַּת בְּכוֹרוֹת רָגַע קִדְּם חֲצִי
הַלְיָלָה, שֶׁהָיָה סוֹף הַשְּׁמוֹשׁ שֶׁל
פּוֹכֵב צֶדֶק, לֹא הָיָה כָּל כֶּף גַּם אִם נִצּוּלוֹ

זרע שְׁמוֹשׁוֹן הַמִּבְאָר

מהמכה, ונגאלו אז ממצרים, ולא היה בכך
ראיה שיש להם זכויות, לפי שהיה אפשר
לתלות את הצלתם בכח הפעולה של כוכב
'צדק', שהוא להרבות טובה בעולם,
ולהשבית מלחמות וריבות^{טו}. רק באופן זה
עֵקֶר הַגֵּם הָיָה, מֵה שֶׁהָפוּ הַמְצָרִיִּים אָף עַל
פִּי שֶׁהַפּוֹכֵב שֶׁשֶׁלַט בִּשְׁעַת הַמַּכָּה, הָיָה טוֹב
- מרבה טובה בעולם. ויאמרו המצריים אין
הָכִי נָמִי, שִׁישְׂרָאֵל לֹא הָיָה לָהֶם זְכוּת
לְגָאֵל, אֲלֵא שְׁבִהוּת - מחמת היות אותו
הֶרְגַע הַפּוֹכֵב טוֹב, שהוא כוכב צדק, לְכַף
נִצּוּלוֹ.

פָּרַק רַבִּי עֲקִיבָא (פו, ב)^{טו}, וְכִמּוֹ שֶׁפְּתָבוּ
הַמְּפָרְשִׁים לַפְרֵשׁ עֲנִין שְׁלִיטַת הַמְּזוּלוֹת
בַּחֲצוֹת שֶׁל אוֹתוֹ הַלֵּילָה^{טו}.

לפי המזלות שמשמשים בסמוך לחצות, היה הנס רק
בהצלת ישראל או במיתת הבכורות

והנה במכת בכורות היו שני ניסים,
האחד, שמתו בכורי מצרים, והשני, שניצלו
ישראל מהמשחית שהמית את המצריים,
וגם נגאלו ממצרים^{טו}. וְאִם הָיְתָה מִכַּת
בְּכוֹרוֹת בֹּאֵה רָגַע קִדְּם חֲצִי הַלְיָלָה, שֶׁזֶה
הָיָה בִּשְׁעַת סוֹף הַשְּׁמוֹשׁ שֶׁל פּוֹכֵב צֶדֶק,
לֹא הָיָה כָּל כֶּף גַּם אִם נִצּוּלוֹ יִשְׂרָאֵל

ציונים ומקורות

עשר יצאו וכו', מבערב לקו בכורות, ואותו היום,
חמישי בשבת היה. יט. ראה רבינו בחיי (שמות
יא, ד), והובאו דבריו בהערה להלן. כ. כמבואר
בתורה (שמות יב, לא ואילן), שמחמת מכת בכורות,
קם פרעה באמצע הלילה וביקש מבני ישראל לצאת
מארצו. וגם מפורש כן בזוהר (בפרשתינו לו, א) וזה
לשונו, תניא אמר רבי יוסי, בההוא ממש דאשתכח
דינא למצראי, בההוא ממש אשתכח רחמי לישראל,
הדא הוא דכתיב (שמות יב, יג) 'וראיתי את הדם
ופסחתי עליכם', וכן תנא בכל אינון כתרין קדישין
דלעילא כמה דאשתכח דינא אשתכח רחמי וכלא
בשעתא חדא - באותה מדה ממש שהיה הדין על
מצרים במכת בכורות, באותה מדה ממש היה רחמים
על ישראל, הדא הוא דכתיב 'וראיתי את הדם ופסחתי
עליכם' - ורחמתי עליכם, והדם רומז על המצריים,
הרי שהדין על מצרים והרחמים על ישראל באו
כאחד, וכן למדנו שבכל הספירות של מעלה, כמו
שיש דין, כך יש רחמים, והכל בשעת אחת, תנא רבי
חזקיה, כתיב (ישעיהו יט, כב) 'ונגף ה' את מצרים נגוף
ורפא', נגוף למצרים ורפא לישראל וכו',
כא. כמבואר בהערה לעיל בשם תורת המנחה.

אות ט). בספר תורת המנחה (לרבי יעקב ב"ר חננאל
סקילי תלמיד הרשב"א, פרשת ויחי דרשה יט) כתב בענין
המזלות וזה לשונו, והנה זאת החכמה עלומה מאד
ונסתרה מן העין, שהרי אין אנו רואים כי אם גלגל
אחד, וכל הכוכבים נראים לנו כאלו הם בגלגל אחד.
וחכמי המחקר, בדרישתם ובחקירתם הגדולה, נתברר
להם ונתאמת אצלם שהם תשעה גלגלים, שבעה מהם
לשבעה כוכבי הלכת, והשמיני יש בו שנים עשר
מזלות ושאר הכוכבים, ומנו אותם כולם במספר
במפקד, והתשיעי חלק, אין בו כוכב כלל. ומהם
מסבבים ממערב למזרח, ומהם ממזרח למערב,
והתשיעי נושא את כולם בכוחו הגדול, ומסבבם
ממזרח למערב, שכך היא תנועתו. וכל זה נתברר להם
במופתים נחתכים, ע"כ. ועיין שם שהאריך בכיאות
פעולת כל כוכב ומזל. וכתב שם שפעולת 'מאדים',
היא לעורר מלחמות חרב והרג ואבדן, ושנת בצורת,
ואבני אל גביש ואש וברקים ורעמים, ברצון בוראו.
ואילו פעולת 'צדק', היא לעורר יושר וצדק, ויראת
השם ותשובה ומעשים טובים, ואהבה ורצון, ומרבה
כל תבואה, ומשבית מלחמות וריבות, ברצון בוראו.
יח. לשון הגמרא, תא שמע, ניסן שבו יצאו ישראל
ממצרים, בארבעה עשר שחטו פסחיהם, ובחמישה

ממש של חצי הלילה, שהכוכבים זה יוצא וזה בא, ואין להם יכלת להטיב או להרע, ויהיה הנס כפול, בין במפת המצריים, בין בהצלת ישראל.

ואם היה אומר 'בחצי הלילה', והאיצטגנינים יטעו, יאמרו, משה בדאי הוא לומר שיהיה הנס כפול. שחרי מצד אחד לא היה צריך גם, שחרי היה סיוע הפוכב. ומשום הכי אמר

ואם המכה היתה ברגע אחר חצי הלילה, שפבר התחיל פוכב מאדים, היה להפך, שמפת המצריים אינה כל כך גם, לפי שהפוכב היה רע. אבל הצלת ישראל היתה גם גדול ועקר בנס הזה, לפי ממשלת הפוכב, ועל פרחף לומר, שישאל יש להם זכות, ומשום הכי נצולו.

אבל בנות הקדוש ברוך הוא היתה להבות המצריים באותו הרגע

זרע שמישון המבאר

במפת המצריים, ובין בהצלת ישראל - שהרי יתברר, שבין מה שהוכו המצריים, ובין מה שניצלו ישראל, לא היה מחמת המזל, רק בדרך נס מהקב"ה. והיינו, שישראל היו ראויים להנצל ולהגאל, והמצריים היו ראויים להענש מחמת עוונותיהם שעינו את ישראל.

'כחצות' - לפניו או לאחריו, או בחצות ממש, והמכה וההצלה אינם תלויים במזל

ואם היה משה אומר לפרעה, שהמכה תהיה 'בחצי הלילה' בדיוק, שהוא זמן שאין שום כוכב שולט, והיינו שיהיה במכה נס כפול, מכה למצרים והצלה לישראל, והאיצטגנינים יטעו בחישוב השעות, ויחשבו שהמכה לא היתה 'בחצות' ממש, אלא סמוך לו או לפניו או לאחריו, יאמרו, משה בדאי - שקרן הוא לומר שיהיה הנס כפול - שגם מה שהמצריים לקו, וגם מה שישראל ניצלו, היה בנס, ולא מחמת המזל. שחרי איך שיהיה, מצד אחד [מתוך שני הצדדים] לא היה צריך גם, שחרי היה סיוע הפוכב, שאם היתה המכה לפני חצות, בזמן שליטת מזל 'צדק' הממונה על הטובה, לא היתה הצלת ישראל צריכה נס, ורק מכת בכורי מצרים היתה בנס. ואם היתה המכה לאחר חצות, בזמן שליטת מזל 'מאדים' הממונה על הרעה, הוא להיפך,

ואם המכה היתה באה ברגע שאחר חצי הלילה, שפבר התחיל אז פוכב 'מאדים' לשמש, אז היה להפך, שהיו אומרים שמפת המצריים שנהרגו כל בכוריהם, אינה כל כך גם, ולא בא מחמת עוונותיהם, אלא לפי שהפוכב ששימש אז, היה רע, לפי שכח הפעולה של כוכב מאדים הוא להביא חרב והרג ואבדן בעולם. אבל - אמנם רק הצלת ישראל ממכת בכורות, היתה גם גדול ועקר בנס הזה לפי ממשלת הפוכב, שניצלו מהמכה ונגאלו, אף על פי שבאותו זמן היה שולט כוכב 'מאדים' שמשפיע רעה לעולם, ואם כן, על פרחף לומר, שישאל יש להם זכות להנצל מהמכה, ומשום הכי נצולו מהמכה ונגאלו.

המכה היתה בחצות ממש,

להראות שמכת מצרים והצלת ישראל אינם תלויים במזל

אבל בנות - רצון הקדוש ברוך הוא במכת בכורות, היתה להבות המצריים דוקא באותו הרגע ממש של חצי הלילה, לפי שברגע זה הפוכבים המשמשים ברקיע, זה - 'צדק' יוצא - גומר את שעת פעולתו, וזה - 'מאדים' בא - מגיע עכשיו להתחיל את שעת פעולתו, אך לא התחיל עדיין בכך, ואין להם למזלות יכלת להטיב לעולם או להרע לעולם, ואז יהיה הנס כפול, בין

הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁהָרִי בַּמִּדְבָּר (שמו"ד יח, א) עַל פְּסוּק (שמות יב, כט) 'וַיְהִי בַּחֲצִי הַלַּיְלָה', כְּתִיב 'מִקִּים דָּבַר עֲבָדוֹ וַעֲצַת מַלְאָכָיו יִשְׁלִים' (ישעיהו מד, כו), שֶׁהַבְּטִיחַ

'בַּחֲצוֹת', בְּלוֹמַר, בֵּין יְהִי קֶדֶם חֲצוֹת, אוֹ אַחַר קֶדֶם, אוֹ בְּרִגְעַ מִמֶּשׁ שֶׁל חֲצוֹת, יִלְקוּ הַמַּצְרִיִּים, וַיִּשְׂרָאֵל יִהְיוּ נְצוּלִים. וַאֲפֵי עַל פִּי כֵן, לֹא שֶׁנֶּה דְבָרוֹ שֶׁל

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמִּבְּאֵר

'כחצות', פירושו בחצות ממש שהוא זמן הדומה למלחמת המלכים

וַאֲפֵי²⁰ עַל פִּי כֵן, שֶׁהַקְּב"ה אָמַר 'בַּחֲצִי הַלַּיְלָה', וּמִשָּׁה אָמַר לַפְּרַעַה 'בַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה', לֹא שֶׁנֶּה - לֹא הַחֲלִיף מִשָּׁה רִבִּינוּ דְבָרוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, לְפִי שֶׁגַם לִשְׁוֹן 'בַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה' יִכּוֹל לְהַתְּפַרֵּשׁ כִּמוֹ 'בַּחֲצִי הַלַּיְלָה', שֶׁהָרִי בַּמִּדְבָּר (שמו"ד יח, א)²¹ דְּרָשׁוּ עַל הַפְּסוּק (שמות יב, כט)²² 'וַיְהִי בַּחֲצִי הַלַּיְלָה', כְּתִיב (ישעיהו מד, כו)²³, 'מִקִּים דָּבַר עֲבָדוֹ וַעֲצַת מַלְאָכָיו יִשְׁלִים' - הַקְּב"ה מְקִיִּים אֶת

שמכת בכורי מצרים לא היתה צריכה נס, ורק הצלת ישראל מהמכה היתה צריכה נס.²³

וּמִשׁוֹם הָכִי - וְעַל כֵּן, אָמַר מִשָּׁה לַפְּרַעַה 'בַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה' שֶׁהוּא לִשְׁוֹן מְסוּפֵק, בְּלוֹמַר, בֵּין אִם יְהִי הַמְּכָה מֵעַט קֶדֶם חֲצוֹת, אוֹ אִם תְּהִי הַמְּכָה מֵעַט אַחַר קֶדֶם, אוֹ שֶׁתְּהִי בְּרִגְעַ מִמֶּשׁ שֶׁל חֲצוֹת, יִלְקוּ הַמַּצְרִיִּים בַּמַּכַּת בְּכוֹרוֹת, וַיִּשְׂרָאֵל יִהְיוּ נְצוּלִים מֵהַמְּכָה וַיִּגְאֻלוּ מִמִּצְרַיִם, וְלִפִּי דְבַרֵּי מִשָּׁה הִיא אִפְשָׁר שִׁיְהִי הַנֶּס רַק מִצַּד אֶחָד.²³

צִיּוֹנִים וּמְקוֹדוֹת

הַמַּאֲמִינִים יִדְוֶע כִּי בַחֲצִי הַלַּיְלָה הִיְתָה הַמְּכָה בְּכוּרֵן בְּרִגְעַ הַתְּחַלַּת 'מַאֲדִים', וְכֵן הַעֲיֵדָה הַתּוֹרָה, כִּי אֵין הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִשָּׁנָה הַטְּבַע אֲלֵא אַחַר הַהִכְרַח וְלַצּוֹרֵךְ גְּדוּל, וְרִצָּה לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּאַחַד מִמִּשְׁרָתָיו שֶׁהוּא 'מַאֲדִים', כְּדִי לְהִרְגוֹ בְּשׁוֹנָאֵיו וְכוּ'. כְּד. פִּירוּשׁ, לְעִיל בִּיאַר רִבִּינוּ, שֶׁהַחִלּוּק בֵּין סִמּוֹךְ לַחֲצוֹת לְבִין חֲצוֹת מִמֶּשׁ, הִיָּה חִלּוּק גְּדוּל בְּעֵצִם גְּדוּלַת הַמְּכָה, וְעַל כֵּן מְבֹאֵר שֶׁמַּחֲמַת חִלּוּק גְּדוּל זֶה יִטְעוּ אִיצְטַגְנִינִי פְּרַעַה וַיִּאֲמְרוּ מִשָּׁה 'כַּחֲצוֹת', אֵינוֹ שִׁינּוּי מִמֶּשׁ שֶׁאֲמַר לוֹ הַקְּב"ה 'בַּחֲצִי הַלַּיְלָה'. וּבִכֵּן נִתְיַשְׁבּוּ שְׁתֵּיִם מְקוֹשִׁיּוֹתָיו, הַרְאֻשׁוֹנָה וְהַרְבִּיעִיָּת. כְּה. לִשְׁוֹן הַמִּדְרַשׁ, 'וַיְהִי בַחֲצִי הַלַּיְלָה', הַדָּא הוּא דְכְּתִיב 'מִקִּים דְּבַר עֲבָדוֹ וַעֲצַת מַלְאָכָיו יִשְׁלִים' וְכוּ', כִּיּוֹן שֶׁהַגִּיעַ חֲצִי הַלַּיְלָה כַּאֲשֶׁר אָמַר מִשָּׁה, מִיָּד 'וַיְהִי בַחֲצִי הַלַּיְלָה וְה' הִכָּה כָל בְּכוֹר', לְפִיכֵן 'מִקִּים דְּבַר עֲבָדוֹ וַעֲצַת מַלְאָכָיו יִשְׁלִים', שֶׁעֲשָׂה 'הַקְּב"ה' עֲצָה עִם אֲבָרָהֶם בְּשִׁבְלֵי הַדְּבַר הַזֶּה, אֵימָתִי כִּשְׁבֹא הַמַּלְאָכִים וְיִדְרֵף אוֹתָם, אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא דִּיּוֹן [לְרִדְרוֹף אוֹתָם] עַד חֲצִי הַלַּיְלָה, בּוֹא וְנַחֲלֹק הַלַּיְלָה אֲנִי וְאַתָּה, שְׁנֵאמַר (בְּרַאשִׁית יד, טו) 'וַיִּחַלֵּק עֲלֵיהֶם לַיְלָה', כִּיּוֹן שֶׁהַגִּיעַ הַשְּׁעָה שֶׁלְמָה הַעֲצָה, הוּי 'וַיְהִי בַחֲצִי הַלַּיְלָה', לִכֵּן כְּתִיב 'וַעֲצַת מַלְאָכָיו יִשְׁלִים', ע"כ. רִבִּינוּ מְבִיא אֶת הַמִּדְרַשׁ בְּלִשׁוֹן אַחַר, כְּמְבֹאֵר לְמַעֲיָין. כו. לִשְׁוֹן הַפְּסוּק הַחֹבֵב בְּשִׁלְמוֹתָיו לְעִיל. כז. לִשְׁוֹן הַפְּסוּק, 'מִקִּים דָּבַר עֲבָדוֹ וַעֲצַת מַלְאָכָיו יִשְׁלִים' הָאֲמַר לִירוּשָׁלַם תּוֹשֵׁב וְלַעֲרִי יְהוּדָה תְּבַנְיָנָה וְתִרְבּוּתָהָ אֶקְוִמָם.

כב. לְעִיקַר פִּירוּשׁ רִבִּינוּ שֶׁהַחֲשַׁשׁ הִיָּה בְּשִׁנֵּי הָאוֹפְנִים, כְּשֶׁתְּבֹא הַמְּכָה לְפָנֵי חֲצוֹת אוֹ לְאַחֲרָיו, יִשׁ לְסִיעֵיו מְדַבְּרֵי הַמִּדְרַשׁ שֶׁכָּל טוֹב (בְּפִרְשֵׁתָנוּ פֶּרֶק יא סִימָן ד) וְזֶה לִשְׁוֹנוֹ, אָמַר שְׁמָא יִטְעוּ אִיצְטַגְנִינִי פְּרַעַה מִתּוֹךְ שִׁיקוּמוֹ בְּעַעֲקָתָם וַיִּדְמוּ שֶׁהוּא אַחַר חֲצוֹת אוֹ קֶדֶם חֲצוֹת, וַיִּחְשְׁבוּהוּ כְּמְבֹדָה. כג. וְזֶה נִתְיַשְׁבּוּ קוֹשִׁיּוֹת ב' וּג' דְלְעִיל, שֶׁהַחִלּוּק שֶׁבֵּין הַרְגַע שֶׁל חֲצוֹת לְרִגְעַ שֶׁלְפָנָיו אוֹ שֶׁלְאַחֲרָיו, אֵינוֹ חִלּוּק בְּעִיקַר חֻזֵק הַמְּכָה, אִם הוּא נֶס מִשְׁנֵי צַדִּדִים, אוֹ רַק מִצַּד אֶחָד, וְלְפִיכֵן חֲשַׁשׁ מִשָּׁה שֶׁאִיצְטַגְנִינִי פְּרַעַה יִחְשְׁבוּ שֶׁלֹּא נִתְקִיִּימָה נְבוֹאָת מִשָּׁה שֶׁהַמְּכָה תְהִיָּה נֶס מִשְׁנֵי צַדִּדִים, מַחֲמַת שֶׁתְּהִיָּה בְּרִגְעַ שֶׁל חֲצוֹת מִמֶּשׁ שֶׁאֵינוֹ שׁוֹלֵט שׁוֹם מְזֹל, אֲלֵא הַמְּכָה הִיְתָה לְפָנֵי חֲצוֹת אוֹ לְאַחֲרָיו וְהִיָּה הַנֶּס רַק מִצַּד אֶחָד, וְעַל כֵּן אָמַר מִשָּׁה 'כַּחֲצוֹת' כְּדִי לְסַלֵּק חֲשַׁשׁ זֶה, שֶׁמֵּאֲחַר מִשָּׁה לֹא אָמַר לָהֶם שִׁיְהִי הַנֶּס מִשְׁנֵי צַדִּדִים, אִף אִם לְדַעֲתָם תְּבֹא הַמְּכָה קֶדֶם חֲצוֹת, לֹא יְהִיָּה לָהֶם פְּתַחֲוֹן פַּה כְּנַגְדּוֹ. וְרֵאָה רִבִּינוּ בַחֲזִי (שְׁמוֹת יא, ד) וְזֶה לִשְׁוֹנוֹ, וְנִרְאָה לִי עוֹד לֹמַר בְּמָה שִׁשִּׁינָה וְאֲמַר 'כַּחֲצוֹת', שֶׁהוֹצֵרֵךְ לְעִשׂוֹת כֵּן שִׁתְּקַדֵּשׁ שֵׁם שָׁמַיִם, כִּי מִן הַיְדוּעַ אֲצֵל אַחַד הַכּוֹכָבִים וְכוּ', תְּחַלַּת שְׁעָה שְׁבִיעִיָּת שֶׁל לַיְלָה חֲמִישִׁי הִיא לְמַאֲדִים, וְלִכֵּן שְׁנֵה מִשָּׁה 'כַּחֲצוֹת', כְּלוֹמַר, קְרוֹב לַחֲצוֹת, וְשִׁיחְשְׁבוּ הַמַּצְרִיִּים שֶׁהַמְּכָה הִיְתָה בְּסוּף שְׁעָה שִׁשִּׁית לְיַצְדֵּךְ שֶׁהוּא כּוֹכַב הַחַיִּים, וְשִׁיתְּבַר אֲצֵלֶם שֶׁהַמְּכָה אֵינָה מְכָה הַכּוֹכָבִים, וְאֵילוֹ אָמַר לָהֶם 'כַּחֲצוֹת', הִיָּה אוֹמְרִים כִּי הַמְּכָה לְמַאֲדִים הִיא, וְלֹא מֵאֵת ה' הִיְתָה זֹאת לָהֶם, רַק נִשְׁתַּחֲוִיִּב כֵּן מְכָה הַמַּעֲרָכָה. אֲבָל אֲצֵל

חַצוֹת לַיִל פֶּסַח'. וּמֹשֶׁה בְּשֹׁאֲמֵר 'כִּי הִיא חַצוֹת הַיְהוָה, פְּנֹתָהּ הִיא הַיְהוָה לְרַגְעַת הַיְהוָה לַיִל מִמָּוֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁהִיא חַצוֹת לַיִל שֶׁהִבְטִיחַ לְאַבְרָהָם. וְכֵן פָּרַשׁ

לְאַבְרָהָם לְגַאֵל אֶת בְּנָיו בְּחֻצֵי הַלַּיְלָה, כְּמוֹ שֶׁרָדַף אַחֲרֵי הַמְּלָכִים לְקַדֵּשׁ שְׁמוֹ שֶׁל מְקוֹם. וְכֵן הִפְיֵט (הִגְדָה שֶׁל פֶּסַח 'נְרֵצָה', בְּפִיט 'אוּמִץ גְּבוּרוֹתֶיךָ') אָמַר 'גְּלִיתָ לְאַזְרַחֵי

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאֵר

חַצוֹת לַיִל פֶּסַח' - בִּשְׁעַת מַלְחַמַת הַמְּלָכִים, הַקְּב"ה גִּילָה לְאַבְרָהָם הַנִּקְרָא 'אֵיתָן הַאֲזַרְחִי' (ב"ב טו, א), שֶׁהוּא עֵתִיד לְגַאֵל אֶת בְּנָיו מִמִּצְרַיִם בַּחצוֹת לַיִל פֶּסַח.⁷¹

וּמֹשֶׁה רִבִּינוּ, בְּשֹׁאֲמֵר לְפָרְעָה 'כִּי אָמַר ה' בְּחַצוֹת הַלַּיְלָה, הַכ"ף שֶׁל 'כַּחצוֹת', אֵינוֹ מוֹרָה עַל לְשׁוֹן מְסוּפֵק, וְכִי שְׁאוֹמֵר בְּעֶרְךָ בִּשְׁעַת חַצוֹת, רַק בְּפְנֵי הַיְהוָה לְרַגְעַת חַצוֹת לַיִל מִמָּוֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁהִיא חַצוֹת לַיִל שֶׁהִבְטִיחַ לְאַבְרָהָם, כְּלוֹמֵר, שֶׁהוּא 'כ"ף הַדְּמִיוֹן, וּמִשְׁמַעוֹתוֹ בְּדִיּוֹק בַּחצוֹת הַלַּיְלָה',⁷²

הַדְּבַר שֶׁמִּבְטִיחַ לְעַבְדֵי הַצְּדִיקִים, וּמְשַׁלֵּם אֶת הַעֲצָה שְׁנוֹתָן לְשִׁלְחֵיהֶן [מְלֹאכִינ], כְּלוֹמֵר, שֶׁהַקְּב"ה מְקִיִּים מֵהַ שְׁהִבְטִיחַ לְאַבְרָהָם בְּזִמְנֵי מַלְחַמַת הַמְּלָכִים,⁷³ לְגַאֵל אֶת בְּנָיו מִמִּצְרַיִם בְּחֻצֵי הַלַּיְלָה, כְּמוֹ שֶׁרָדַף אַבְרָהָם אַחֲרֵי הַמְּלָכִים עַד חֻצֵי הַלַּיְלָה,⁷⁴ כְּדֵי לְקַדֵּשׁ שְׁמוֹ שֶׁל מְקוֹם עַל יְדֵי שְׁנֵהֲרֹגוֹ הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה שֶׁהָיוּ שׁוֹנְאֵי שֶׁל הַקְּב"ה,⁷⁵ וְאֵז הִבְטִיחַ לוֹ הַקְּב"ה בְּזִכְרוֹת זֶה, לְגַאֵל אֶת בְּנָיו מִמִּצְרַיִם בַּחצֵי הַלַּיְלָה.⁷⁶ וְכֵן הִפְיֵט אָמַר (הִגְדָה שֶׁל פֶּסַח 'נְרֵצָה', בְּפִיט 'אוּמִץ גְּבוּרוֹתֶיךָ'), 'גְּלִיתָ לְאַזְרַחֵי

צִיּוֹנִים וּמְקוֹדוֹת

אֶמְרָפֶל וְחַבְרִיּוֹ, וְאֶמְרָפֶל הוּא נִמְרֹד שֶׁהִמְרִיד אֶת הָעוֹלָם נִגְדַת הַקְּב"ה [רֹאה עִירוֹבִין (גַּג, א), וְרִש"י בְּרֵאשִׁית י"ד, א]. וְרֹאה עוֹד בְּרִש"י [וִיקָרָא כו, יד], אֵין לִי אֵלָּא זֶה הַמְּכִיר אֶת רַבּוֹנוֹ וּמִתְכוּיִן לְמִרּוֹד בּוֹ, וְכֵן בְּנִמְרֹד (בְּרֵאשִׁית י, ט) 'גְּבוּר צִיד לִפְנֵי ה'", שֶׁמְכִירוֹ וּמִתְכוּיִן לְמִרּוֹד בּוֹ. וְע"ע בְּרִש"י (שם).⁷⁷ וְכִמְבוּאֵר בְּמִדְרַשׁ (ב"ר גַּג, ג) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, יִחַלֵּק עֲלֵיהֶם לַיְלָה, רַבִּי בְּנִמְיִין בְּרַ יֵת מִשֶּׁם רַבִּי יוֹנָתָן, הַלַּיְלָה נִחַלֵּק מֵאִילָיו. וְרַבֵּן אֲמַרִי, יוֹצְרוֹ חֵלְקוֹ, אֲמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֲבִיהֶם [אַבְרָהָם] פֶּעַל עֲמִי בַּחצֵי הַלַּיְלָה [לְהַלְחֵם עִם הַמְּלָכִים], אֵף אֲנִי פּוֹעֵל עִם בְּנָיו בַּחצֵי הַלַּיְלָה, וְאֵימָתִי בְּמִצְרַיִם, שְׁנֹאֲמַר יִזְיֵה בַּחצֵי הַלַּיְלָה וְהָיָה הַכָּה כָּל בְּכוֹרֵי וְגו'. אֲמַר רַבִּי תַנְחוּמָא, אֵית דְּמִפְקִין לִישְׁנָא אַחֲרֵינָא, אֲמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֲבִיהֶם יֵצֵא בַּחצֵי הַלַּיְלָה, אֵף אֲנִי יֵצֵא עִם בְּנָיו בַּחצֵי הַלַּיְלָה, שְׁנֹאֲמַר 'כֵּה אֲמַר ה' כַּחצוֹת הַלַּיְלָה אֲנִי יוֹצֵא'. וְרֹאה עוֹד בְּלִשׁוֹן הַמְּדַרְשׁ תַנְחוּמָא שֶׁהוּבָא בְּהִעֲרָה לְעִיל.⁷⁸ לְשׁוֹן הַגְּמָרָא, אֲמַר רַב, 'אֵיתָן הַאֲזַרְחִי' זֶה הוּא אַבְרָהָם, כְּתִיב הַכָּה (תְּהִלִּים פֶּט, א) 'אֵיתָן הַאֲזַרְחִי', וְכְתִיב תָּם (יִשְׁעִיחוֹ מֵא, ב') 'מִי הָעִיר מִמִּזְרַח צִדְקָה' [וְגו'].⁷⁹ וְכֵן פִּירֵשׁ הַאֲבֵרְבֵנְאֵל (שם) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, גְּלִיתָ לְאַזְרַחֵי מֵהַ לְעִשׂוֹת לְבָנָיו בַּחצֵי לַיִל פֶּסַח שְׁעֵתִיד לְפִסּוֹחַ עֲלֵיהֶם.⁸⁰ כְּעִין זֶה הוּא פִּירוּשׁוֹ שֶׁל רַב אֲשֵׁי בְּבִרְכוֹת (ד, א), שְׁבִלִיל יִיג נִיסָן אֲמַר מֹשֶׁה לְיִשְׂרָאֵל, שְׁאֲמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, לְמַחֵר כַּחצוֹת הַלַּיְלָה כְּמוֹ שֶׁהוּא עֹשֵׂה, אֲנִי יוֹצֵא

כַּח. מַלְחַמַת הַמְּלָכִים, הוּא מֵהַ שְׁנִלְחַמוֹ אַרְבַּעַת מְלָכִים נִגְדַת חֲמֵשֶׁת מְלָכִים, וְנִצְחָהוּ אַרְבַּעַת מְלָכִים אֶת הַחֲמִשָּׁה, וְשָׁבוּ אֶת לוֹט בֶּן אַחִי אַבְרָהָם, וְאַחֲרָיו כָּךְ רָדַף אַבְרָהָם אֲבִינוֹ אַחֲרָיו הָאֲרַבְעָה מְלָכִים וְנִצְחָם וְהִצִּיל אֶת לוֹט, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּתוֹרָה (בְּרֵאשִׁית פֶּרֶק יד). כֵּט. בְּדִפּוּרֵי כְּתוּב 'לִיגָאֵל', וְהוּגָה לְפִי הִנְרָאָה מִהַמֶּשֶׁךְ הַדְּבָרִים.⁸¹ כֵּט. כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (בְּרֵאשִׁית יד, טו) 'וַיִּחַלֵּק עֲלֵיהֶם לַיְלָה הוּא וְעַבְדָּיו וַיִּפְּסוּ', וּפִירֵשׁ רִש"י, שֶׁנִּחַלֵּק הַלַּיְלָה, וּבַחצֵי הַרְאִשׁוֹן נִעֲשֶׂה לוֹ נִס שֶׁהָכָה בּוֹ אַבְרָהָם אֶת הַמְּלָכִים. וְכֵן מְבוּאֵר בְּמִדְרַשׁ רַבָּה שֶׁהִבִּיא רִבִּינוֹ כְּסוּמֹךְ, וּבְמִדְרַשׁ תַנְחוּמָא (פֶּרֶשׁת לך לך סִימָן יא) אֲמַר וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, אֲמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶתְּ עֵשִׂית עֲמִי מֵאֲמַשׁ עַד חֻצֵי הַלַּיְלָה, וְהִרְגַת בְּשׁוֹנָאִי, חֵיךְ אֲנִי עוֹשֶׂה עִם בְּנִיךְ מַחצוֹת עַד הַבֶּקֶר וְהוֹרֵג בְּשׁוֹנָאִיהֶם, שְׁנֹאֲמַר יִזְיֵה בַּחצֵי הַלַּיְלָה. אֵךְ רִבִּינוֹ בַּחֲיִי (בְּרֵאשִׁית שֶׁס) כְּתַב וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, וּבְמִדְרַשׁ, אֲמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאַבְרָהָם, אֶתְּ הִרְגַת בְּשׁוֹנָאִי מַחצוֹת הַלַּיְלָה עַד הַבֶּקֶר, חֵיךְ אֲנִי אֶהְרֹג בְּשׁוֹנָאִי בְּנִיךְ מַחצוֹת הַלַּיְלָה עַד הַבֶּקֶר, שְׁנֹאֲמַר 'כַּחצוֹת הַלַּיְלָה אֲנִי יוֹצֵא בְּתוֹךְ מִצְרַיִם'. הַמְּדַרְשׁ זֶה יוֹרָה, כִּי מַלְחַמְתוֹ הִיְתָה מַחצוֹת הַלַּיְלָה עַד הַבֶּקֶר, עַכ"ל. וְעִיֵּן שֶׁם עוֹד, שֶׁלְפִי פִּירוּשׁוֹ פִּירוּשׁ הַפִּסּוֹק הוּא, כִּי כָּל הַלַּיְלָה לֹא שָׁכַב לְבוֹ וְלֹא רָאָה שִׁינָה, אֵךְ הִתְעַסַק לְהַלְחֵם כְּנִגְדָם כָּל הַלַּיְלָה, חֻצֵי הַלַּיְלָה רָדַף, וַחצֵי הַכָּה וְכו'.⁸² עַל פִּי רִבִּינוֹ בַּחֲיִי (שֶׁס). וְהִתְעַסַם שֶׁהָיוּ שׁוֹנְאֵי שֶׁל מְקוֹם, שֶׁהָרִי הַמְּלָכִים הָיוּ

הַמִּכָּה דִּקְא בְּחֻצוֹת לַיְלָה, לְהוֹרוֹת
שְׁנֵשְׁלָם הַקֶּץ, שְׂאָף בְּשִׁנְגוֹר הַגְּלוֹת בֵּין
הַבְּתָרִים, הִיָּה חֻצוֹת לַיְלָה מִמֶּשׁ, וּבְאוֹתוֹ

דְּבָרָיו לְיִשְׂרָאֵל, כְּדֵי שְׁגַם הֵם לֹא יִטְעוּ
בְּדְבָרָיו.
וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא רָצָה שְׁתֵּהִיָּה

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמִּבְאָר

הלילה, כדי שלא יטעו האיצטגנינים ויאמרו
שמשה הוא שקרן.

ובזה מבואר, שכשאר משה 'כחצות
הלילה', לא שינה ממה שאמר לו הקב"ה
'בחצי הלילה', שגם משה נתכוין לחצי הלילה
ממש, ו'כחצות' הוא 'כמו חצות' הלילה של
מלחמת המלכים. וגם מבואר שמשה לא חשש
שישראל יאמרו הוא שקרן, שניבא להם
שהמכה תהיה בזמן הסמוך לחצות, ולמעשה
היתה המכה בחצות ממש, שהרי להם ביאר
שכוונתו 'כמו חצות', ורק לפרעה ולמצריים
לא ביאר כוונתו, כדי שלא יתפסוהו
האיצטגנינים בדבריו, ויאמרו שהוא שקרן.

בחצות הלילה ממש נשלמו שנות הגלות והתחילה הגאולה
וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא¹⁵ רָצָה שְׁתֵּהִיָּה
הַמִּכָּה דִּקְא בְּחֻצוֹת הַיְלָה, לְהוֹרוֹת
שְׁבִשְׁעַת מַכַּת בְּכוֹרוֹת, כְּבָר וְשִׁשָּׁם הַקֶּץ שֶׁל
אַרְבַּע מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה שֶׁנִּגְזַר עַל זֶרְעוֹ
שֶׁל אֲבֵרָהָם לְהִיּוֹת בְּגִלוֹת¹⁶, שְׂאָף בְּשִׁנְגוֹר
הַגְּלוֹת בְּבֵרִית בֵּין בֵּין הַבְּתָרִים, הִיָּה חֻצוֹת

שהוא הזמן השובה לזמן שבו הבטיח
הקב"ה לאברהם במלחמת המלכים, לגאול
את בניו ממצרים, שגם הבטחה זו היתה
בחצות הלילה, באותה שעה ממש ימותו
כל בכורי מצרים¹⁷, וְכֵן פָּרַשׁ מִשֶּׁה דְּבָרָיו
לְיִשְׂרָאֵל, כְּשֶׁנִּיבֵא לָהֶם עַל מַכַּת בְּכוֹרוֹת,
כְּדֵי שְׁגַם הֵם לֹא יִטְעוּ בְּדְבָרָיו, וְלֹא יַחֲשְׁבוּ
שְׁכוּונָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה הִיָּתָה לֹדְמֵר לִשׁוֹן
מִסּוּפֵק, כְּלוֹמֵר, בְּעֶרְךְ שַׁעַת חֻצוֹת, לִפִּי
שֶׁלֹּא יֵדַע לְכוּיִן אֶת הַשַּׁעַת הַמְדוּיֶקֶת, אֲלֵא
בִירֵר לָהֶם שְׁכוּונָתוֹ לַשַּׁעַת חֻצוֹת הַמְדוּיֶקֶת,
וְמָה שֶׁאִמְר 'כְּחֻצוֹת' הִיָּינוּ מִשׁוּם כ"ף
הַדְמִיוִן, כְּנ"ל.

והיוצא מזה, שמה שאמר משה 'כחצות
הלילה', היה לו בזה כוונה כפולה,
שלישראל ביאר שכוונתו 'כחצות' בכ"ף
הדמיון, כשעת חצות שהיתה במלחמת
המלכים. ולאיצטגנינים הראה משה כאילו
כוונתו לשעה מסופקת, כלומר, בערך בחצות

ציונים ומקורות

רבינו נראה שבא לבאר הטעם שקבע הקב"ה כן
שתבוא המכה בחצות ממש באופן שיהיו בה שני
ניסים, ולא היה די שיהיה על ידי נס אחד. ומתוך זה
מתבאר ביאור נוסף בחששו של משה ממה שיאמרו
איצטגניני פרעה שהוא בדאי. ¹⁵פ. ש.נאמר
(שמות יב, מ) 'וּמוֹשֶׁב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יֵשְׁבוּ בְּמִצְרַיִם
שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה'. וארבע מאות
ושלשים שנה, היינו מברית בין הבתרים, כמו
שפירשו רש"י ותרגום יונתן שם. [זה לשון רש"י, בין
הכל, משנולד יצחק עד עכשיו היו ארבע מאות שנה.
משהיה לו זרע לאברהם נתקיים 'כי גר יהיה זרעך'
(ארבע מאות שנה), ושלשים שנה היו משנזרה גזירת
בין הבתרים עד שנולד יצחק. ורש"י במגילה (ט, א
ד"ה ובשאר) כתב, ושלושים של קודם לכן לא נמנו
בגזרה, דהא 'זרעך' כתיב, עכ"ל. ולשון תרגום יונתן
(על פי תרגום חת"י יונתן), וּמִנְּךָ אֲרַבַּע מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים
שנה, מן שדיבר ה' לאברהם, מן השעה שדיבר עמו

בתוך מצרים. וכתב הרא"ם (שמות יא, ד), שלרב אשי
'כחצות' היינו כ"ף הדמיון. ¹⁶ז. וכעין זה פירש
באור החיים (שמות יא, ד) וזה לשונו, 'כחצות הלילה',
כבר דברו ורבותינו ז"ל בטעם אומרו חצות בכ"ף.
ואולי שיכוין עוד, על דרך אומרים ז"ל (ראה פרקי דרבי
אליעזר פכ"ו) בפסוק ויחלק עליהם לילה, כי ליל ט"ו
בניסן היה וכו', לזה ציין לו הזמן, ואמר לו 'כחצות
הלילה' הידוע בעולם שיצאתי לישע אברהם אביהם,
כמו כן 'אני יוצא' וגו'. וכן כתב בכלי יקר (שמות יא,
ד - בפירושו השני), שעל כן נאמר 'כחצות הלילה'
בכ"ף, כמו אותו חצות הלילה דאברהם, כמו שהכה
אברהם את המלכים בחצי הלילה, כך הוכו בכורי
מצרים בחצי הלילה. ועוד ביאר, שהכוונה כמו אותו
חצות הלילה שעשו להם עול וחמס להקים
למלאכתם כקרות הגבר ראשון שהוא בחצי הלילה,
והיו הנוגשים שרים גדולים. כך הוכו בכורי מצרים
גם כן בחצי הלילה. ¹⁷ז. ככוונת המשך דברי

נשלם. ואם הִיָּה אוֹמֵר 'בְּחֻצוֹת', וְהָיוּ טוֹעִים
אֶצְטַגְנִינִי פְרָעָה, הָיוּ אוֹמְרִים שְׁמוֹשָׁה בְּדָא
הוּא, שְׁעֲדִין לֹא נִשְׁלַם חֶקֶן, וְהִרְאָאָה, שְׁלֹא
בָּאָה הַמְּכָה בְּחֻצוֹת מִמּוֹשׁ.

הַרְגַע שֶׁהַתְּחִיל הַשְּׁעֵבֹד, הַדִּין נֹתֵן
שֶׁתְּתַחֵל הַגְּאָלָה.
וְדָבָר זֶה הִיָּה קֶשֶׁה לְמַצְרִים לֹאמֹר שֶׁנִּשְׁלַם
חֶקֶן, שְׁפָל טַעֲנַתָּם הִיָּתָה שְׁעֲדִין לֹא

זרע שמעון המבואר

משה חשש שיטעו איצטגניני פרעה
ויאמרו שעדיין לא הגיע הקץ

וְאִם הָיָה מִשָּׁה רַבִּינוּ אוֹמֵר, שִׁמְכַת
בְּכוֹרוֹת תִּהְיֶה 'בְּחֻצוֹת הַלֵּילָה', וְהִינּוּ
בְּדִיּוֹק בְּשַׁעַת חֻצוֹת, שְׁזֵה מוֹרָה עַל כֶּךָ
שֶׁאֵז כָּבֵר נִשְׁלַם חֶקֶן, וְהָיוּ טוֹעִים
אֶצְטַגְנִינִי פְרָעָה, וְחוֹשְׁבִים שֶׁהַמְּכָה לֹא
הִיָּתָה בְּחֻצוֹת, הָיוּ הַאִיצְטַגְנִינִים אוֹמְרִים,
שְׁמוֹשָׁה בְּדָא - שֶׁקֶן הוּא, שְׁעֲדִין לֹא
נִשְׁלַם חֶקֶן, וְהִרְאָאָה, שְׁלֹא בָּאָה הַמְּכָה
בְּחֻצוֹת מִמּוֹשׁ, אֲלֵא לִפְנֵי חֻצוֹת אוֹ
לְאַחֲרֵיהֶם.¹

לֵיָּלָה מִמּוֹשׁ^ט, וּבְאִזּוֹתוֹ הַרְגַע מִמֶּשׁ שֶׁהַתְּחִיל
הַשְּׁעֵבֹד, דִּהִינּוּ בְּחֻצוֹת הַלֵּילָה², לְאַחֵר
אַרְבַּע מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה, הַדִּין נֹתֵן
שֶׁתְּתַחֵל הַגְּאָלָה, עַל יְדֵי מַכַּת בְּכוֹרוֹת,
שִׁמְחַמְתָּה נִתְּנָה פְרָעָה רַשׁוּת לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל
לְצֵאת מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם.³

וְדָבָר זֶה הִיָּה קֶשֶׁה לְמַצְרִים לֹאמֹר
שֶׁנִּשְׁלַם חֶקֶן שֶׁל אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה שְׁבִנִי
יִשְׂרָאֵל הָיוּ צְרִיכִים לִהְיוֹת בְּמִצְרַיִם, שְׁפָל
טַעֲנַתָּם עַל יִשְׂרָאֵל הִיָּתָה, שְׁעֲדִין לֹא נִשְׁלַם
חֶקֶן שֶׁל הָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה, וְבְנֵי יִשְׂרָאֵל
צְרִיכִים עֲדִיין לִהְיוֹת מְשׁוּעָבָדִים לָהֶם.⁴

ציונים ומקורות

שמורים, שהוא אותו לילה שנדבר הקדוש ברוך הוא
לאברהם בבית בין הבתרים, ומשהגיע אותו הזמן,
אפילו כהרף עין לא עיכב, עכ"ל רש"י, ואם כן
משמע להדיא שדיבר הקדוש ברוך הוא עם אברהם
בחצי הלילה ממש, ע"כ. אמנם יש להגיד,
שהתוספות (ברכות ז, ב ד"ה לא) כתבו בשם הרשב"ם
שבית בין הבתרים היה ביום. וכן כתבו החוקנים
(בראשית טו, ז), והריב"א (שם פסוק י').
מ. לכאורה כוונת רבינו היא לאותו רגע שהתחילה
גזירת השעבוד, דהיינו בבית בין הבתרים, ואז נאמר
המנין ארבע מאות שנה, ובחצות הלילה נשלם זה הזמן,
שהרי השעבוד עצמו התחיל רק הרבה שנים לאחר
מכן, כשכבר היו בני ישראל במצרים. נניין רמב"ן
ושאר מפרשי התורה (בראשית שם), ש'ארבע מאות
שנה' הכתוב שם, מתייחס רק על 'כי גר יהיה זרעך',
אבל לא על 'ועבדום וענו אותם', לפי שהעבדות והעינוי
לא התחילו אז, כפי שהתבאר. אמנם רבינו בחיי
(שם טו, יג) פירש בשם החכם רבי אברהם, 'ידוע תדע
כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם', בעבדות וענוי, עד
קץ ארבע מאות שנה מן היום הזה. ומבואר לפי פירושו,
שמנין הארבע מאות שנה מתייחס אף על 'ועבדום',
שכשיעבור מנין זה, יסתיים שעבודם. מא. וכך
גם שינוי בברייתא (ברכות ט, א), מלמד שהתחילה
להם גאולה מבערב. וברש"י (ד"ה מערב), שמבערב
נתנו להם רשות לצאת. מב. ויש להוסיף

בחימה עשר בניסן בין הבתרים עד היום שיצאו
ממצרים]. ומבואר בגמרא (מגילה ט, א), שפירוש
הפסוק הוא ש'מושב בני ישראל, אשר ישבו במצרים
ושאר ארצות', הוא ארבע מאות ושלשים שנה.
והרמב"ן (שמות שם) כתב, ודעתי בדרך הפשט, כי ה'
אמר לאברהם (בראשית טו, יג) 'ידוע תדע' כי טרם
תתי לך הארץ הזאת, 'גר יהיה זרעך בארץ לא להם'
ימים רבים 'ארבע מאות שנה', ולא חשש להודיע
השלושים, כי אמר לו עוד 'ודור רביעי ישוּבו הנה'
(שם פסוק טז), להודיעו שלא ישוּבו מיד בסוף ארבע
מאות עד הדור הרביעי שיהיה 'שלם עון האמורי',
ירמוז לשלשים שנה הללו. והאבן עזרא (שמות שם)
כתב, שהארבע מאות ושלשים שנה, נמנים מיציאת
אברהם מאור כשדים יחד עם תרח אביו, עיי"ש. ועיין
עוד בילקוט שמעוני (שמות רמז רמא) שהובא להלן
בהערה. פ. ראה רש"י (שמות יב, מא), שבית
בין הבתרים היה בט"ו בניסן. וכן הוא בתרגום יונתן
שהובא לעיל. והרשב"ץ (פירוש ההגדה ד"ה ברוך
שומר), כתב, ששעת ברית בין הבתרים היתה בחצות,
וזה לשונו, ואותה שעה שמר הקדוש ברוך הוא,
שהיתה אותה שעה שנגזרה גזירת בין הבתרים,
שנאמר לו (בראשית טו, יד) 'ואחרי כן יצאו ברכוש
גדול', ולכן נקרא 'ליל שמורים', ע"כ. וכן כתב בפני
יהושע (ברכות ט, ב ד"ה שלא יאמר) וזה לשונו, ונראה
לי על פי מה שפירש רש"י בחזומש בפסוק 'ליל

אָבֵל לְפִי הָאָמֶת, דַּעַת מֹשֶׁה הֵיְתָה
לוֹמֵר שְׁתֵּהִיָּה בְּחֻצוֹת מִמֶּשׁ,
וּמִשְׁמַעוֹת 'בְּחֻצוֹת', כְּאוֹתוֹ חֻצוֹת שָׁל
אֲבָרְהָם.

וּמִשׁוֹם הָכֵי, אָמַר לָהֶם 'בְּחֻצוֹת',
שֶׁלֹּא לְגִלּוֹת לָהֶם הַסּוּד,
דְּ'בְחֻצוֹת' מִשְׁמַע קְרוֹב לְחֻצוֹת מְלִפְנֵי
אוּ מְלֶאחֲרָיו, וְזֶהוּ לְעֵין הָאֵיצְטַגְנִינִים.

זרע שמישון המבאר

פרעה יאמרו שמושה הוא שקרן, אף שמתחילה
כבר נתאמתו להם כל נבואותיו על ידי המכות,
שלפי שהיה קשה להם ביותר לקבל דבר זה
שכבר הגיעה זמן הגאולה, ועל זה היה עיקר
הויכוח ביניהם, על כן בודאי ירצו עכשיו
לתלות הטעות במשה, ולא יתלו הטעות
בעצמם לומר שהם טעו בין שעת חצות או
השעה הסמוכה לה¹⁰. וגם מבואר טעם נוסף
למה היה חילוק גדול בעיני האיציטגנינים, בין
שעת חצות ממש, שהיא השעה הראויה
לגאולה, לבין השעה הסמוכה לה¹⁰.

וּמִשׁוֹם הָכֵי - ועל כן, אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה
'בְּחֻצוֹת הַלַּיְלָה', דֵּהֵינּוּ בַעֲרֹךְ בִּשְׁעַת חֻצוֹת,
כְּדִי שֶׁלֹּא לְגִלּוֹת לָהֶם הַסּוּד, שִׁמְכַת בְּכוֹרוֹת
מְגִיעָה בִּשְׁעָה שֶׁנִּגְמַר הַקֶּץ¹⁰, דְּ'בְחֻצוֹת'
מִשְׁמַע בִּזְמַן הַקְּרוֹב לְחֻצוֹת בֵּין מְלִפְנֵי אוּ
מְלֶאחֲרָיו. וְזֶהוּ רַק לְעֵין הָאֵיצְטַגְנִינִים¹⁰.
אָבֵל לְפִי הָאָמֶת, דַּעַת מֹשֶׁה הֵיְתָה לוֹמֵר
'שְׁתֵּהִיָּה מַכַּת בְּכוֹרוֹת בְּחֻצוֹת הַלַּיְלָה מִמֶּשׁ,
וּמִשְׁמַעוֹת 'בְּחֻצוֹת', הֵינּוּ כְּאוֹתוֹ חֻצוֹת שָׁל
אֲבָרְהָם בְּבֵרִית בֵּין הַבְּתָרִים.

ובזה מבואר, למה חשש משה שאיציטגניני

ציונים ומקורות

וידוע שמשנולד יצחק נעשו גרים, וכבר שלמו ארבע
מאות שנה, אין לך לשעבד על בני כלום. באותה
שעה הציל הקדוש ברוך הוא את ישראל, ע"כ. וראה
עוד כמה שכתב רבינו בענין זה, לעיל בפרשת שמת
(אות יב) ובעוד מקומות. מג. ויש להוסיף ולפי
מה שביארנו בהערה לעיל, שאם יחשבו כן, ויחישו
את נבואת משה, יגרמו בכך שלבו של פרעה יתקשה
שוב כמו בשאר מכות, ויחשוב שעדיין לא נשלם זמן
הקץ ולא הגיע זמן הגאולה, ושוב ימאן לשלח את
ישראל. על פי פני יהושע (ברכות שם). מד. שאם
כן, אפשר שיטענו האיציטגנינים ויוכיחו לו שאינו
צודק והוא בדאי. אולם כיון שמושה לא אמר בפירוש
את ענין החצות, ולא אמר להם זמן מדוייק מתי צריך
להיות זמן הגאולה, ממילא לא יהיה הוכחה
לאיציטגנינים שאינו צודק ולא יוכלו לטעון שבודאי
אין זה זמן הגאולה, ולא יהיה להם סיוע לדבריהם
אם הגיע עת הגאולה או לא. מה. דהיינו שהם
יבינו שכוונת אמירתו 'כחצות' היא, בערך בשעת
חצות. מז. וגם יתכן שמפני טענה זו, שוב
יסרכו להוציא את ישראל, וכדברי הפני יהושע
שהובאו בהערה לעיל. מז. תמצית הדרוש: א.
רצה הקב"ה שמכת בכורות תהיה בשעת חצות ממש,
כשאין שום מזל שולט, והיה הנס כפול - המכה
למצרים, וההצלה לישראל. אבל בשעה הסמוכה
לחצות, היה הנס רק מצד אחד, והצד השני היה
מחמת המזל. ובמלחמת המלכים הבטיח הקב"ה

ולהעמיק בזה, שהחשש היה שאם יחשבו כן,
ויכחישו את נבואת משה, יגרמו בכך שלבו של פרעה
יתקשה שוב כמו בשאר מכות, ויחשוב שעדיין לא
נשלם זמן הקץ ולא הגיע זמן הגאולה, ושוב ימאן
לשלח את ישראל, שזה לשון הילקוט שמעוני (שמות
רמו רמא), בשעה שיצאו ישראל ממצרים, פתח עוזא
שר של מצרים לפני הקדוש ברוך הוא, ואמר לפניו
רבנו של עולם, אומה זו שאתה מוציא ממצרים יש
לי עליה דין, יבא מיכאל שר שלהן וידון לפניך עמי,
באותה שעה אמר הקדוש ברוך הוא למיכאל, בוא
ודון עמו, פתח עוזא שר של מצרים, ואמר לפניו
רבנו של עולם, אתה גורת על אומה זו שיהו
משועבדין תחת ידי אומה שלי ארבע מאות שנה,
שנאמר (בראשית טו, יג) 'ועבדום וענו אותם' וגו',
ועדיין לא עבדו בהן אלא פ"ו שנה משנולדה מרים,
ועדיין לא הגיע זמנם לצאת, אלא תן לי רשות
ואחזירם תחת ידי אומה שלי עד ארבע מאות שנה,
כשם שאתה קיים כך שבועתך קיימת, עכ"ל נוראה
שם בהמשך, שהקב"ה השיב על זה, שהארבע מאות
שנה, הם משעה שנולד יצחק, וזה לשונו, באותה
שעה השיב הקדוש ברוך הוא ואמר לעוזא, יש לי
ללמד זכות על בני, כלום נתחייבו בני שעבוד אלא
בשביל דבור אחד שדרכי אברהם אוהבי שאמר לפני
(שם פסוק ח) 'במה אדע כי אירשנה' וראיתי לו (שם
טו, יג) 'ידוע תדע כי גר יהיה זרעך' כלום אמרתי
'בארץ מצרים', 'בארץ לא להם' דברתי, וכבר גלוי

ז

וְנִרְאָה, שְׂרָשׁוּי הַרְגִּישׁ מִדְּכִתִּיב
דְּבָרוֹ בְּלִשׁוֹן רְבִים, דָּאֵם
בָּא לֹמַר שְׂיִדְבְּרוּ שְׁנֵיהֶם בְּיַחַד, זֶה אִי
אֶפְשָׁר, בְּדַאֲמַרְיִנָּן בְּפִרְק הַקּוּרָא עוֹמֵד
 (מגילה כא, ב וברש"י ד"ה ובלבד), דְּכַתְּוִרָה תִּרְי

פְּסוּק (שמות יב, ג) **דְּבָרוּ אֶל כָּל עַדְת**
יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בְּעֶשֶׂר לַחֹדֶשׁ
הַזֶּה. פֶּרֶשׁ רִשׁוֹי, וְכִי אַהֲרֹן מְדַבֵּר וְכוּ'.
הַמְּפָרְשִׁים דְּחִקוּ עֲצָמָם לְהִבִּין פְּנֹת
רִשׁוֹי ז"ל.

פסוק דְּבָרוּ
 אֶל כָּל עַדְת
 יִשְׂרָאֵל
 לֵאמֹר,
 פירש רש"י
 וְכִי אַהֲרֹן
 מְדַבֵּר.

זרע שְׁמוֹשׁוֹן הַמִּבְאָר

ז

ההכרח לפרש כי משה לבדו היה מדבר לבני ישראל

הַמְּפָרְשִׁים דְּחִקוּ עֲצָמָם לְהִבִּין פְּנֹת
רִשׁוֹי ז"ל, שְׁמִיאָן לַפְּרֵשׁ הַפְּסוּק כַּפְּשוּטוֹ,
שִׁידְבְּרוּ מִשֶׁה וַאֲהֲרֹן יַחַד אֵל הַעַם'.

אין לפרש שדברו שניהם כאחד

וְנִרְאָה לְבָאָר, שְׂרָשׁוּי הַרְגִּישׁ תְּמִיּהָה
וְקוֹשִׁיא, מִמָּה דְּכִתִּיב 'דְּבָרוּ' בְּלִשׁוֹן רְבִים.
דָּאֵם תְּרַצָּה לְבָאָר, שְׁלִשׁוֹן זֶה בָּא לְזִמְרָה,
שְׁמִשָׁה וַאֲהֲרֹן יִדְבְּרוּ פְּרִשָׁה זֶה לְבִנֵי יִשְׂרָאֵל
שְׁנֵיהֶם בְּיַחַד, זֶה אִי אֶפְשָׁר, בְּדַאֲמַרְיִנָּן
בְּגַמְרָא בְּפִרְק הַקּוּרָא עוֹמֵד (מגילה כא, ב),
דְּבִקְרִיאַת הַתּוֹרָה לֹא יְהִיּוּ שְׁנַיִם מִתְּרַגְּמִין
יַחַד, וְכַתֵּב בְּרִשׁוֹי (ד"ה ובלבד) הַטַּעַם מִשׁוּם

עיקר הדיבור מפי משה ונראה כיצא מבין שניהם
כְּתוּב בְּפְסוּק (שמות יב, א-ג) **וַיֹּאמֶר ה' אֶל**
מֹשֶׁה וְאֶל אַהֲרֹן וְכוּ' דְּבָרוּ אִלּוּ כָּל עַדְת יִשְׂרָאֵל
לֵאמֹר בְּעֶשֶׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה, והגם שמשמעו
 הפסוק היא שגם משה וגם אהרן ידברו אל בני
 ישראל, בכל זאת פֶּרֶשׁ רִשׁוֹי, וְכִי אַהֲרֹן מְדַבֵּר
 בעצמו אל בני ישראל וכו',² והלא עיקר הדיבור
 של מסירת דברי הקב"ה לישראל על ידי משה
 היה,¹ אלא לפיכך אמר 'דברו' לשון רבים, כי
 מתוך שהיו מכבדים זה את זה ואומרים זה לזה
 למדני, היה הדיבור יוצא מבין שניהם, ונראה
 היה כאילו שניהם מדברים כאחד.

ציונים ומקורות

א. לשון הפסוק, **דְּבָרוּ אֶל כָּל עַדְת יִשְׂרָאֵל** לֵאמֹר
בְּעֶשֶׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וְיִקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׁה לְבֵית אָבִת שֶׁה
לְבָיִת. **ב.** לשון רש"י, 'דברו אל כל עדת, וכי
 אהרן מדבר, והלא כבר נאמר (שמות ז, ב) 'אתה
 תדבר', אלא חולקין כבוד זה לזה, ואומרים זה לזה
 למדני, והדיבור יוצא מבין שניהם, כאילו שניהם
 מדברים. וראה במכילתא (מסכתא דפסחא פרשה
 ג) וז"ל, רבן שמעון בן יוחאי אומר, משה היה חולק
 כבוד לאהרן ואומר לו למדני, ואהרן היה חולק כבוד
 למשה ואומר לו למדני, והדיבור יוצא מביניהם
 כאילו שניהם מדברים. **ג.** כמו שנאמר למשה
 (שמות ז, ב) **אֲתָה תְּדַבֵּר אֶת כָּל אֲשֶׁר אֶצְוֶךָ וְאַהֲרֹן**
אֲחִיךָ יְדַבֵּר אֶל פְּרַעֲזֵהוּ. ופירוש הדבר הוא שאהרן
 יחזור על דיבוריו של משה, וגם עיקר הדיבור יהיה
 על ידי משה לבדו. **ד.** וכל שיעקר פירושו
 קשה, האין יתכן לרמוז ענין זה השייך לאופן
 התנהגותם, לכוללו בציווי הקב"ה 'דברו'. ועוד
 הקשה ברא"ם שמה פסוק 'ואתה תדבר' מורה שדיבר
 משה תחלה לבדו, אבל לאחר מכן דברו משה ואהרן

לאברהם אבינו לגאול בניו בחצות הלילה ממש, כנגד
 רדיפתו את שונאי המקום עד חצות הלילה. ובחצות
 הלילה נשלמו הארבע מאות ושלושים שנה שנגזר על
 ישראל בבירת בין הבתרים להיות בגלות, ומכך
 יתברר שבאה המכה מחמת שעתה היא עת הגאולה.
ב. כשאמר משה 'כחצות', לא שינה מדברי הקב"ה
 'בחצי הלילה', שגם כוננת משה היתה לחצי הלילה
 ממש, ומה שאמר 'כחצות' היינו 'כמו' בחצות הלילה
 של מלחמת המלכים, שהבטיח הקב"ה לאברהם
 לגאול בניו ממצרים בחצי הלילה. **ג.** הטעם
 שרצה הקב"ה שתבוא המכה בחצות ממש, להראות
 שישראל נגאלו משום שבשעה זו נשלם הקץ, והם
 ראויים לגאולה. **ד.** אף שכבר ראו האיציטגנינים
 שכל נבואות משה התקיימו, חשש משה שאם יאמר
 'בחצות' יאמרו שהוא שקרן, לפי שהמכה היתה
 אמורה להיות בחצות ממש, שבו נשלם חשבון שנות
 הגלות, והמצריים לא רצו לקבל הוכחה זו, מפני
 שסברו שלא נשלם חשבון שנות הגלות, ולפיכך היה
 חשש שיתלן הטעות במשה, ולא בעצמם.

דבריו, מפל מקום עקר הדבור תלוי במשה.

וְאִם תאמר שהאיל שבפעם הזאת כלל אהרן עם משה בדבור, כמו שפרש רש"י על פסוק (שם יב, א) 'וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן וְכוּ', משום הכי לא היה יכול לומר 'דבר', ואין הכי נמי שבפעם הזאת נצטוו גם אהרן בדבור

קלי לא משתמע, ומפל שפן בפרשה חמורה פזו.

וְאִם בא לומר שמישה ידבר ואהרן יפרש, כמו שהיו עושים לפני פרעה, אם בן היה לו לומר 'דבר אל כל עדת ישראל', כמו שאומר בהתראת המכות (שמות ט, א) 'בא אל פרעה ודברת אליו', שאף על פי שהיה אהרן מפרש

זרע שמישון המבאר

אליו בלשון יחיד, ולא 'בואו וכו' ודברתם בלשון רבים, מפני שאף על פי שהיה אהרן מפרש דבריו של משה לפרעה, מפל מקום לא נזכר אהרן בצווי, כי עקר הדבור היה תלוי במשה. וגם כאן הגם שאהרן היה מפרש את הדיבור לישראל, מכל מקום היה לו לכתוב הפסוק בלשון יחיד, כי עיקר הדיבור תלוי במשה לבדו.

אין לומר שדיבור זה היה גם אהרן מדבר לבני ישראל **וְאִם** תאמר, שהאיל שבפעם הזאת בדיבור של פרשת החודש, כלל הקב"ה את אהרן עם משה בדבור כדי לחלוק לו כבוד, כמו שפרש רש"י על הפסוק (שם יב, א) 'וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן וְכוּ', ומשום הכי לא היה הפסוק יכול לומר 'דבר' בלשון יחיד, ואמר 'דברו' בלשון רבים, ואין הכי נמי, שבפעם הזאת כדי לחלוק לו כבוד, נצטוו גם אהרן בדבור זה לדבר גם הוא כמו משה אל ישראל^ט, הרי שאם בן, יהיו

שתרי קלי לא משתמעו - שתי קולות היוצאים כאחד, אינם נשמעים היטב לשומעים^ח, ומפל שפן בפרשה חמורה פזו, שאם משה ואהרן היו משמיעים אותה ביחד לישראל, לא היו ישראל שומעים אותה היטב.

לא יתכן לומר שהדיבור מתייחס אל אהרן המפרש דברי משה

וְאִם נאמר, שהפסוק 'דברו' בלשון רבים, אין פירושו שידברו שניהם יחד, אלא בא לומר שמישה ידבר את הדיבור של הקב"ה, ואהרן יוסיף ויפרש את דבריו, כמו שהיו עושים בהתראת המכות לפני פרעה, שהיה משה אומר את עצם הדיבור ואהרן היה ממליץ ומטעים אותו לפני פרעה, אם בן קשה, שהיה לו להקב"ה לומר למשה בלשון יחיד 'דבר אל כל עדת ישראל', ולא 'דברו' בלשון רבים, כמו שאומר גם כן בהתראת המכות (שמות ט, א), 'בא אל פרעה ודברת

ציונים ומקורות

יחד. [וראה לשון רש"י שמות יב, א] ז. וכמו שפירש רש"י על הפסוק (שמות ז, ב) 'אתה תדבר את כל אשר אצוך ואהרן אחיך ידבר אל פרעה', 'אתה תדבר' פעם אחת כל שליחות ושליחות כפי ששמעתו מפי, 'ואהרן אחיך' ימליצו ויטעימו באזני פרעה. ח. לשון רש"י, בבביל שאהרן עשה וטרח במופתים כמשה, חלק לו כבוד זה במצוה ראשונה, שכללו עם משה בדבור. ט. ולא שידברו שניהם כאחד, שכן תרי קלי לא משמעו, אלא שגם אהרן כאחיו יעסוק לדבר הדברים אל ישראל, וכל אחד מהם ידבר

יחד, עיי"ש. וראה עוד בעידה לדרך שהאריך לפלפל בדברי רש"י. ה. כן מבואר בסוגיית הגמרא שם, שדוקא בקריאת המגילה יוצאים בשמיעת שתי קולות יחד, כי מחמת חביבות הקריאה נותן דעתו לשמוע, אבל בקריאת התורה אין יוצאים בשמיעת שתי קולות כאחד. [משום שאין שני קולות נכנסין לתוך אוזן אחת (ע"פ ירושלמי ברכות פ"ה ה"ג)]. ו. שהרבה דקדוקי מצוות נאמרו בה, בענין קרבן פסח וזמנו הפסח, וצריך שכל השומעים יכוונו היטב במה שנאמר להם, וזה אי אפשר כששנים מדברים

אֵלָא וְדַאי צְרִיף לֹאמְרָא, שְׁמַה שְׁמַה שְׁאֹמְרָא הַפְּתוּב 'דְּבֵרְוּ' בְּלִשׁוֹן רַבִּים, לֹא הִיָּה צְוּוּי לְשִׁנְיָהֶם, אֵלָא לְפִי שְׁהֶם הָיוּ רִגְלִים בְּכַף לְחֻלְקָא כְּבוֹד זֶה לְזֶה בְּשִׂאָר הַזְּמַנִּים, מְשׁוּם הָכִי אָמַר לָהֶם 'דְּבֵרְוּ', כְּפִי הַמְּנַהֵג שְׁלָכְס, וְלֹא בָּא הַפְּתוּב אֵלָא לְהוֹדִיעַ שְׁבָחָם.

זֶה, אִם כֵּן הַפְּסוּקִים סוֹתְרִים זֶה אֶת זֶה, שְׁהָרִי כְּבֹר פְּלַל לָנוּ הַפְּתוּב (שם ז, ב) 'אַתָּה תְּדַבֵּר אֶת כָּל אֲשֶׁר אֲצַוְךָ'.
וְעוֹד, שְׁלֹא מְצִינוּ בְּפְתוּב (שם יב, כא) אֵלָא 'וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל זַקְנֵי יִשְׂרָאֵל', וְאִינוּ אֹמְרֵי 'וַיִּקְרָאוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְכוּ', וְאִם אֵינָא שְׁאַהֲרֹן נִצְטוּהָ כְּמוֹ מֹשֶׁה, לְמַה לֹא קִיָּם אִף הוּא דְּבוּרוֹ שֶׁל מְקוּם.

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאֵר

ומדוע אם כן נאמר כאן 'דברו' בלשון רבים?⁷

'דברו' כמנהגכם לנהוג כבוד זה בזה

אֵלָא וְדַאי צְרִיף לֹאמְרָא, שְׁמַה שְׁאֹמְרָא הַפְּתוּב 'דְּבֵרְוּ' בְּלִשׁוֹן רַבִּים, לֹא הִיָּה זֶה צְוּוּי לְשִׁנְיָהֶם שִׁדְּבֵרְוּ, שְׁבִאמַת רַק מֹשֶׁה נִצְטוּהָ לְדַבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. אֵלָא לְפִי שְׁהֶם - מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן, הָיוּ רִגְלִים בְּכַף לְחֻלְקָא כְּבוֹד זֶה לְזֶה בְּשִׂאָר הַזְּמַנִּים, וְלִהְיוֹת כָּל אֶחָד מִבְּקַשׁ מֵאַחֵי לְדַבֵּר, עַד שֶׁהִיָּה נִרְאָה שֶׁהַדִּיבּוּר יוֹצֵא מִבֵּין שְׁנֵיהֶם, מְשׁוּם הָכִי אָמַר לָהֶם הַקְּב"ה 'דְּבֵרְוּ', כְּפִי הַמְּנַהֵג שְׁלָכְס שֶׁהַדִּיבּוּר יוֹצֵא מִבֵּין שְׁנֵיהֶם, וְלֹא בָּא הַפְּתוּב אֵלָא לְהוֹדִיעַ שְׁבָחָם, שֶׁהָיוּ חוֹלְקִים כְּבוֹד זֶה לְזֶה.¹⁰

הַפְּסוּקִים סוֹתְרִים זֶה אֶת זֶה, שְׁהָרִי כְּבֹר כְּפִלְל לָנוּ הַפְּתוּב (שם ז, ב) 'אַתָּה - לְבוֹד תְּדַבֵּר אֶת כָּל אֲשֶׁר אֲצַוְךָ', וְלֹא שִׁיָּהִי אַהֲרֹן מְדַבֵּר כְּמוֹ מֹשֶׁה.

וְעוֹד קֶשֶׁה⁸, שְׁלֹא מְצִינוּ בְּפְתוּב אֵלָא 'וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְבוֹדוֹ לְכָל זַקְנֵי יִשְׂרָאֵל' וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם' (שם יב, כא)⁹, וְאִינוּ אֹמְרֵי 'וַיִּקְרָאוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְכוּ' וַיֹּאמְרוּ אֲלֵיהֶם' וְכוּ', וְאִם אֵינָא שְׁאַהֲרֹן נִצְטוּהָ לְמִסוּר דִּיבּוּר זֶה לְיִשְׂרָאֵל כְּמוֹ מֹשֶׁה, אִם כֵּן לְמַה לֹּא קִיָּם אִף הוּא דְּבוּרוֹ שֶׁל מְקוּם, לִהְיוֹת גַּם הוּא קוֹרֵא עִם מֹשֶׁה לְזַקְנֵי יִשְׂרָאֵל וּמְדַבֵּר אֲלֵיהֶם, אֵלָא וְדַאי לֹא נִצְטוּהָ כִּי אִם מֹשֶׁה לְבוֹדוֹ לְמִסוּר דְּבַר ה' לְיִשְׂרָאֵל¹¹.

צינונים ומקורות

הַצִּיּוּנִים הַמְּקַשְׁבִּים אֵלָיו. או שיאמרו הדברים לבני ישראל ב' פעמים. י. והגם שהפסוק 'אתה תדבר' עוסק בדברי משה אל פרעה, בכל זאת הוא מלמד גם על דיבורי משה אל ישראל, שיהיו גם הם באופן זה, שיהיה משה מדבר תחלה מה ששמע מאת ה', ואהרן חוזר ומטעים הדברים באזני העם (רא"ם על רש"י). [נראה ברא"ם מקצת נוסחאות בדברי רש"י (שהובאו בדברי רבנו בתחילת הדרוש), 'והלא כבר נאמר (שמות לא, יג) 'אתה דבר אל בני ישראל', והוא האמור לבני ישראל במצות שבת. וכן במשכיל לדוד (לרבי דוד פארוז זצ"ל, על פירוש רש"י) שמצות שבת החמורה נלמד גם לשאר המצוות. ויתכן שגם לפני רבנו היו אותם גירסאות בדברי רש"י, ולכן אף רש"י כתב פסוק הנ"ל עדיין נתקשה בדבריו, שמכל מקום אפשר שבפרשה זו הקפיד הקב"ה ששניהם ידברו, עד שדחה דבר זה מחמת הפסוק שהביא כאן, 'אתה תדבר את כל אשר אצוך', דמשמע שבכל

הַצִּיּוּנִים הַמְּקַשְׁבִּים אֵלָיו. או שיאמרו הדברים לבני ישראל ב' פעמים. י. והגם שהפסוק 'אתה תדבר' עוסק בדברי משה אל פרעה, בכל זאת הוא מלמד גם על דיבורי משה אל ישראל, שיהיו גם הם באופן זה, שיהיה משה מדבר תחלה מה ששמע מאת ה', ואהרן חוזר ומטעים הדברים באזני העם (רא"ם על רש"י). [נראה ברא"ם מקצת נוסחאות בדברי רש"י (שהובאו בדברי רבנו בתחילת הדרוש), 'והלא כבר נאמר (שמות לא, יג) 'אתה דבר אל בני ישראל', והוא האמור לבני ישראל במצות שבת. וכן במשכיל לדוד (לרבי דוד פארוז זצ"ל, על פירוש רש"י) שמצות שבת החמורה נלמד גם לשאר המצוות. ויתכן שגם לפני רבנו היו אותם גירסאות בדברי רש"י, ולכן אף רש"י כתב פסוק הנ"ל עדיין נתקשה בדבריו, שמכל מקום אפשר שבפרשה זו הקפיד הקב"ה ששניהם ידברו, עד שדחה דבר זה מחמת הפסוק שהביא כאן, 'אתה תדבר את כל אשר אצוך', דמשמע שבכל

וְטַעֲוֵן הַזָּאָה עַל הַמִּשְׁקוֹף וְכו' (פסחים
צו, א).

מִשְׁוֹם הָכִי צָרִיף לֹמֵר, ש'לֹאמֵר' הִינּוּ
הַפְּרוּשׁ שֶׁל 'דְּבָרוֹ', 'לֹאמֵר' זֶה
לָזֶה, כְּפִי הַמְּנַהֵג שְׁלֹכֶם, וְלַעֲלוֹלָם לֹא הָיָה
הַמְּדַבֵּר אֲלֵא אַחַד.

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאֵד

טַעֲוֵן הַזָּאָה שֶׁל דְּמוּ עַל הַמִּשְׁקוֹף וְעַל שְׁתֵּי
הַמְּזוּזוֹת וְכו' ^{טו}, מֵה שְׁאִין כֵּן פֶּסַח דּוֹרוֹת
(פסחים צו, א) ^כ, נִמְצָא שְׁאִין פֶּרְשָׁה זֹו נִוְהַגַּת
לְדוֹרוֹת, וְלִכְּן לֹא יִתְכַן לִפְרֵשׁ 'לֹאמֵר'
לְדוֹרוֹת ^{כו}.

וּמִשְׁוֹם הָכִי צָרִיף לֹמֵר ש'לֹאמֵר' הָאִמּוֹר
כֵּאֵן, הִינּוּ הַפְּרוּשׁ שֶׁל מֵה שְׁאִמֵר לֵהֵם
הַקְּב"ה 'דְּבָרוֹ', וְכֵן אִמֵר הַקְּב"ה לְמִשָּׁה
וְלֵאחֶרֶן, מֵה שְׁאִמֵרְתִי לְכֶם 'דְּבָרוֹ' שְׁנִיכֶם
יַחַד, כּוֹנְנֵי 'לֹאמֵר' זֶה לָזֶה, וְכְפִי הַמְּנַהֵג
שְׁלֹכֶם שְׁאִחַד מְכַבֵּד אֶת אַחִיו, עַד שֶׁהַדִּיבּוֹר
נִרְאֶה כִּיּוֹצֵא מִבֵּין שְׁנִיכֶם, וְלַעֲלוֹלָם לֹא הָיָה
הַמְּדַבֵּר אֲלֵא אַחַד וְהוּא מִשָּׁה רִבִּינוּ.

צִיּוּנִים וּמְקוֹרוֹת

מִצִּיּוֹן כִּמֵּה פְּעָמִים שִׁדְרָשׁוּ 'לֹאמֵר' לְדוֹרוֹת. וְכֵן הוּא
בִּירוּשָׁלַיִם (סוֹטָה פ"ה ה"ד), וּבְמִדְרַשׁ (ב"ר ע, א).
י.ח. פֶּסַח מְצִירִים חוֹבָה לְקִנּוּת אוֹתוֹ בְּעִשְׂרֵי בְּנִיטָן,
אֲבָל פֶּסַח שֶׁל כָּל הַדּוֹרוֹת אֵין זְמַן קְבוּעַ לְקִנּוּת אוֹתוֹ.
י.ט. פֶּסַח מְצִירִים הִיָּה חוֹבָה לְהוֹזֵת דְּמוּ עַל הַמִּשְׁקוֹף
וְהַמְּזוּזוֹת שֶׁל פֶּתַח הַבַּיִת, מֵה שְׁאִין פֶּסַח הַקְּבוּעַ
לְדוֹרוֹת. כ. לְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה, מֵה בֵּין פֶּסַח מְצִירִים
לְפֶסַח דּוֹרוֹת, פֶּסַח מְצִירִים מְקַחוּ מִבְּעִשׂוֹר, וְטַעֲוֵן
הַזֹּאֵה בְּאִגּוּדַת אוֹזֵב, וְעַל הַמִּשְׁקוֹף וְעַל שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת,
וְנֹאכַל בְּחַפְזוֹן בְּלִילָה אַחַד, וּפֶסַח דּוֹרוֹת נִוְהַג כָּל
שְׁבַע. [וְכֵן כְּתוּב 'בְּעִשׂוֹר לְחַדֵּשׁ הַזֶּה וְיִקְחוּ לָהֶם
אִישׁ שֶׁהָ לְבַיִת אֶבֶת'. וּפִירֵשׁ רִש"י, 'הוּוה' - פֶּסַח
מְצִירִים מְקַחוּ מִבְּעִשׂוֹר וְלֹא פֶסַח דּוֹרוֹת.
כ.א. אִמֵּנִים בְּפִסְקֵתָא זִטְרַתָּא הַנְּקֵרָא לְקַח טוֹב (פֶּרֶשׁת
בֵּא יב ג) פִּירֵשׁ, 'לֹאמֵר' - לֹמֵר מְקַצֵּת הַדְּבָרִים
לְדוֹרוֹת. וּמְכַל מְקוֹם מֵיָאֵן רִבְנּוּ לִפְרֵשׁ בְּאוֹפֵן זֶה,
מֵאחֶר שְׁאִין כָּל הַדִּינִיִּים הָאִמּוֹרִים כֵּאֵן נִוְהַגִּים
לְדוֹרוֹת.

וְעוֹד, מְדַבְּרִים 'דְּבָרוֹ' אֶל כָּל עַדַּת
יִשְׂרָאֵל לֹאמֵר, וּמֵהוּ 'לֹאמֵר',

אִי אֶפְשָׁר לֹמֵר 'לֹאמֵר' לְאַחֵרִים, שְׁהִרִי
כְּבֵר כְּתִיב 'אֶל כָּל עַדַּת יִשְׂרָאֵל', וְאִי
אֶפְשָׁר לֹמֵר 'לֹאמֵר' לְדוֹרוֹת, שְׁהִרִי
פֶּסַח מְצִירִים בְּלִבָּד הִיָּה מְקַחוּ בְּעִשׂוֹר

הַחוּכָה נִוְסַפֵּת שְׁעִיקַר הַדִּיבּוֹר מִפִּיו שֶׁל מֹשֶׁה

וְעוֹד יֵשׁ לְהוֹכִיחַ שְׁלֹא נִצְטוּוֹה לְדַבֵּר כִּי
אִם מִשָּׁה, מְדַבְּרִים 'דְּבָרוֹ' אֶל כָּל עַדַּת
יִשְׂרָאֵל לֹאמֵר, וְקִשָּׁה מֵהוּ בִּיאוֹר תִּיבַת
'לֹאמֵר', שְׁאִי אֶפְשָׁר לֹמֵר וּלְפִרֵשׁ 'לֹאמֵר'
לְאַחֵרִים, כִּמּוֹ בְּשֵׁאֵר מְקוּמוֹת ^{טו}, שְׁהִרִי כְּבֵר
כְּתִיב 'דְּבָרוֹ' אֶל כָּל עַדַּת יִשְׂרָאֵל, וּמֵה
הוֹסִיף עוֹד בְּאִמּוֹר 'לֹאמֵר'. וְגַם אִי אֶפְשָׁר
לֹמֵר, שְׁפִירוּשׁ 'לֹאמֵר', הוּא 'לֹאמֵר'
לְדוֹרוֹת ^{טו}, כִּי פֶרְשָׁה זֹו לֹא נִאִמְרָה לְדוֹרוֹת,
שְׁהִרִי פֶּסַח מְצִירִים הָאִמּוֹר כֵּאֵן בְּפֶרְשָׁה, הוּא
בְּלִבָּד הִיָּה מְקַחוּ בְּעִשׂוֹר בְּנִיטָן ^{טו}, וְהוּא לְבָדוּ

וְאֵהֲרֵן יִטְעִים אֶת דְּבָרֵיו, שְׁאִם כֵּן מִפְּנֵי מֵה בְּשֵׁאֵר
מְקוּמוֹת לֹא נִכְתַּב בְּלִשׁוֹן רִבִּים, וְכֵן לֹא יִתְכַן לִפְרֵשׁ
שְׁדוּקָא בְּדִיבּוֹר זֶה רִצָּה הַקְּב"ה שְׁגַם אֵהֲרֵן יִדְבֵר,
שֶׁהֲלֹא גַם בְּדִיבּוֹר זֶה לֹא מְצִינוּ שְׁדִיבֵר אֲלֵא מִשָּׁה,
וְעַל כִּרְחֵף הוֹכֵרַח לִפְרֵשׁ הַטַּעַם שֶׁנִּכְתַּב בְּלִשׁוֹן רִבִּים
מִחֲמַת שֶׁהִיוּ נִוְהַגִּים כְּכּוֹד זֶה בּוֹה, וְהִיָּה נִרְאֶה כֵּאִילוֹ
הַדִּיבּוֹר יוֹצֵא מִבֵּין שְׁנֵיהֶם, וְעַל כֵּן אִמֵר לֵהֵם הַקְּב"ה
'דְּבָרוֹ' הִינּוּ שְׁאִכֵן יִמְשִׁיכוּ לְנַהֲגוֹ כְּמִנְהַגֵּם הִיפָּה הַזֶּה,
שְׁנִוְהַגִּים כְּכּוֹד זֶה בּוֹה וְהַדְּבָרִים בְּאוֹפֵן שְׁנִרְאֶה
הַדִּיבּוֹר יוֹצֵא מִבֵּין שְׁנֵיהֶם. טז. סַחַם 'לֹאמֵר'
הִינּוּ שֶׁהַצְּטוּוֹה לֹמֵר הַדְּבָרִים לְאַחֵרִים (רִש"י סוֹטָה
כז, ב ד"ה שְׁאִין), וְכֵן כְּתַב הַרַמְבַּ"ן (שְׁמוֹת ו, י) בְּשֵׁם
הַמְּפִרְשִׁים, כִּי מִלַּת 'לֹאמֵר' בְּכָל הַתּוֹרָה פִּירֵשָׁה לֹאמֵר
לְיִשְׂרָאֵל, שִׁיאִמֵר הַשֵּׁם לְמִשָּׁה אִמּוֹר לְיִשְׂרָאֵל דְּבָרִי
אֵלֶה. וְרֵאֵה בְּרַמְבַּ"ן שֶׁם שְׁתַּמָּה עַל כִּמֵּה 'לֹאמֵר'
שְׁבַתוֹרָה שְׁאִין לִפְרֵשׁ בְּאוֹפֵן זֶה. [וְכֵן דְּקִדְקוּ בְּגִמְרָא
(סוֹטָה שם) עַל הַפְּסוּק 'אִזְּשִׁיר וְכו' וְיִאִמְרוּ לֹאמֵר',
וּבּוֹדָאִי אֵין פִּירוּשׁוֹ לֹאמֵר לְאַחֵרִים]. יז. כִּי כֵן

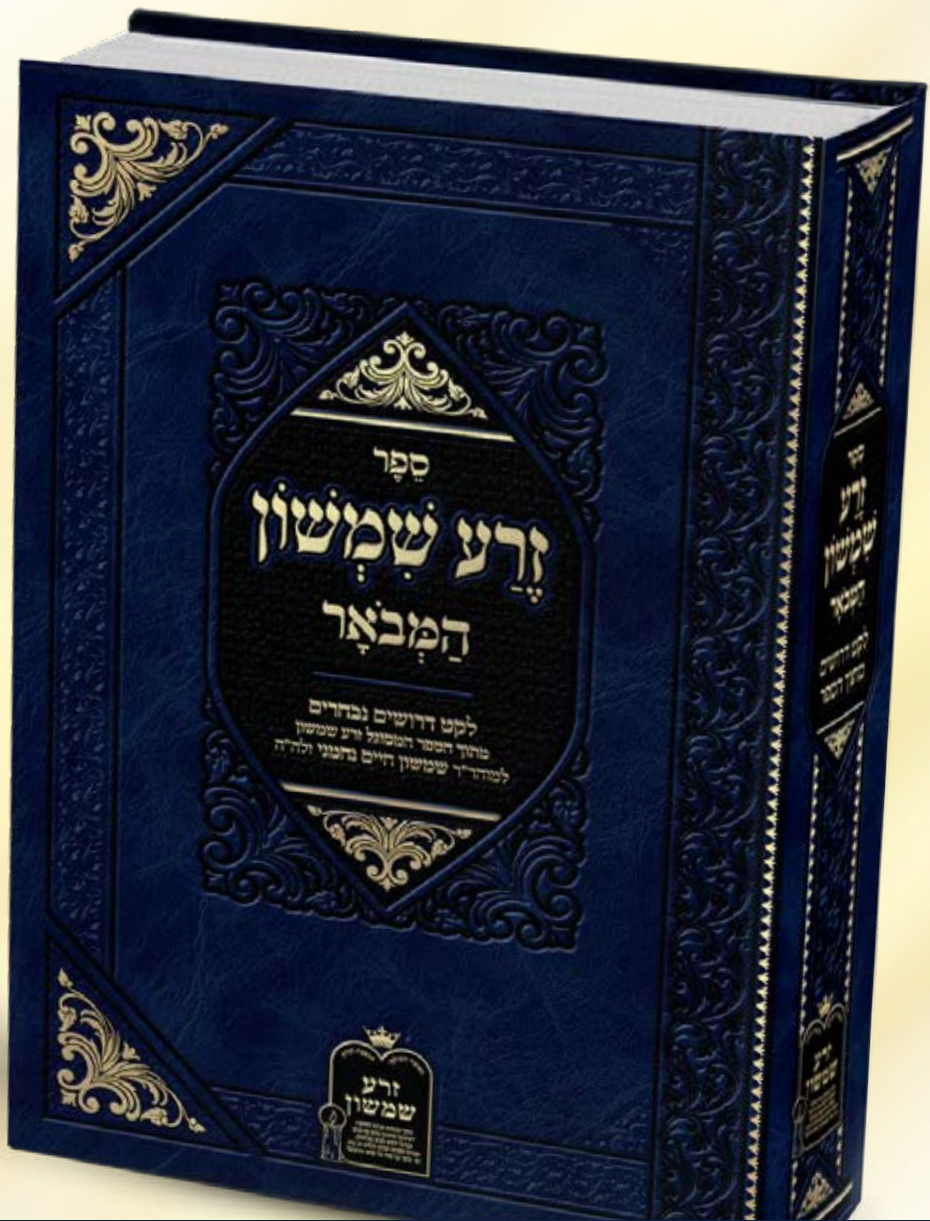
מדור יחודי ומרתק בעניינים שונים
מפי הדרשן והמגיד העפורסם
פה עפיק מרגליות
הרה"ג רבי מנחם יוסטמן שליט"א

למיצת המדור
חייזו 'קול זרע שבשול'
02-80-80-600

נמסר בשפות לשוה"ק אידיש ואנגלית
הקישו בכניסה למערכת:

ללשוה"ק **130** לאידיש **230** לאנגלית **330**

תענוז רוחני צילאוי, אסור לפספס!

לפרטים: ארץ ישראל 02-80-80-500 05271-66450

ארה"ב 347-496-5657

ניתן להשיג בכל חנויות הספרים

הביאו ברכה לביתכם

מתוך ברכת
והבטחת הרב המחבר

רבנו שמשון חיים נחמני זלה"ה

בבקשתו ותחינתו

בהקדמת ספריו 'זרע שמשון' ו'תולדות שמשון'

'למען אחי רעי ותלמידי ישאו את שמי על שפתם, ועל הטוב יזכר שמי בפייהם אחר מותי, כאשר בעשר לשונות של תפילה אני מחלה פניהם, ובעל הגמול ישלם במיטב חי אריכי ומזוני טפי לגומלי חסדים טובים.'

* * *

'כאשר אני מחלה פניהם בעשר לשונות של תפילה לברור המנה היפה אשר ייטב בעיניהם בחידושים הללו, ובפרט אחרי מותי כי לימודם יהיה לי להשיב נפש ולעידון רוח ולזכות נשמתי, וצדקה תהיה להם וצדקתם תעמוד להם לאכול בעוה"ז ולשבוע בעוה"ב, ובעל הגמול ישלם בזכות זה שכר טוב לגומלי חסד של אמת במותב תלתא, בני חיי ומזוני טבי.'

* * *

'ובעל הגמול ישלם בזכות זה שכר טוב לגומלי חסד של אמת במותב תלתא, בני חיי ומזוני טבי.' 'ועיניכם תראינה בניס בני בניס כשתילי זיתים סביב לשולחנכם, חכמים ונבונים, ובתים מלאים כל טוב, גם עושר גם כבוד לא יסופו מזרעכם.'

• מספרי רבנו שיצאו לאור על ידי 'האיגוד העולמי להפצת תורת זרע שמשון' •
לפרטים: ארץ ישראל 05271-66450 * 02-80-80-500 ארה"ב 347-496-5657